

Etienne

<https://hdl.handle.net/1874/233864>

ETIENNE.

Intimis Intima.

DOOR

B. B. B.

LEIDEN,
P. SOMERWIL.

1875.

mm 10356

250
G
52

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0748 2379

250. G. 52
Lautema

ETIENNE.

Intimis Intima.

DOOR

B. B. B.

LEIDEN,
P. SOMERWIL.
1875.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

W E N N E

Intimis Intima.

INLEIDING.

TOT KENNISMAKING.

Mijne eerste groenvisite gold den student, die vlak naast mij woonde.

Ik heb nooit spijt gehad, dat ik niet van de bij mijne aankomst reeds in onbruik gerakende gewoonte afgeweken ben, om 't eerst met mijne buurt kennis te maken. In 't algemeen vind ik 't nu eens gezellig, dat wanneer ik mij 's morgens naar college spoed of 's avonds na een kop koffij naar huis slenter, een groet hier en een hoofdknik daar mij reeds doet gevoelen, dat ik in bevriende streken ben en alligt uitlokt tot een praatje over 't weêr of de kronijk van den dag. — Nog meer is dit 't geval, wat de studenten in mijne buurt betreft. 't Is waar: die 't dichtst bij u woont,

ligt u niet altijd 't naast aan 't hart; maar als ik 's avonds tot voorbereiding of uitrusten van den arbeid bij een kennis even eene sigaar wil gaan uitrooken, loop ik liefst niet zoo heel ver en 't moet al een heel ondragelijk mensch zijn, die zelfs beneden het peil van een buurpraatje staat — ten minste, mijne buurt kent dezulken niet.

Mijn Haagsche neef, die, toen ik aankwam, op 't punt van promoveren stond, dacht er anders over.

Toen ik in de eerste dagen van mijn groentijd hem eens mijne wederwaardigheden kwam vertellen en onder de visites die bij mijn linker-buurman: de Boecker noemde, viel hij mij in de rede: „Je bedoelt toch zeker den jongsten, dat aardige kereltje, dat van 't jaar aangekomen is; maar dáár behoef je . . .”

„Pardon, neef!” (eerst na de Inauguratie mogt ik dien titel er af laten), „mijn buurman heet J. E. en de ander C. H. en in den Almanak staat alleen de eerste.”

„Nu Frans! als ik je dan één' goeden raad mag geven, breek dan maar zoo gaauw mogelijk zulke connecties af, indien je ten minste van plan waart je meer aan te sluiten bij dien de Boecker. — 'n Litterator, vrij obscuur, altijd in de boeken en dat heeft nog wel 'n titel! Neen, nu zeg ik 's op mijne beurt: „noblesse oblige” en dan vind ik dat die de Boecker ook hier aan de Academie wat beter z'n stand moest ophouden en wat meer met fatsoenlijke jongelui omgaan. Trouwens, Frans! je zult 't zelf merken, je vindt de laatsten alleen onder de Juristen en dan nog zoo'n paar Medici, die in den Haag dan ook den bon ton zich komen eigen maken, maar anders Theologen, Philosophen, Littera-

toren: plebs, Frans, plebs! — Nog eens: je doet 't best zoo min mogelijk met zulke lui je te encanailleeren. In den studententijd zelf, maar vooral later heb je er maar last van. Zoo herinner ik me nog dat, toen ik aankwam, m'n contubernaal een joodje was, och! overigens een zeer knap kereltje, en niet verwaand of schreeuwerig, zooals die geleerde lui anders dikwijls zijn, maar je begrijpt geen conversatie voor mij. — Verbeeld je, dat wanneer ik in de Tent of op 't Terras in den Haag met mijne zusters of logées circuleerde en zoo iemand de brutaliteit had mij te groeten; ze zouden immers niet begrijpen, hoe ik aan zulke connecties kwam; en Papa, als hij er bij was, zou zeker nooit op 't denkbeeld komen, dat 't de zoon van een of anderen geldschieder was, bij wien ik wel 's aanklopte" — en neef lachte om Papa's onnoozelheid. — „Ik heb dan ook in mijn eerste jaar wel m'n contubernaal eene visite gemaakt en hij mij terug; maar, toen ik 't volgend jaar verhuisde, ben ik 'm royaal gaan negeeren, heb gelukkig nooit last van zijne impertinenties gehad en hoop ook later hem nooit meer tegen 't lijf te loopen."

Juist verleden week kwam me dit eerste college van studentenlevenswijsheid in herinnering, toen ik in den Haag koffij dronk bij denzelfden neef, die daar al een paar jaar practiceert of liever solliciteert. Anders kon hij slechts klagen over: „die ellendige protectie en dat nepotisme; je moet maar kruiwagens hebben, Frans! anders kom je er niet, hoe knap en geschikt ge ook zijt."

Nu echter verkeerde hij gelukkig in minder brommige bui. „Verbeeld je!" was een zijner eerste mededeelingen, „daar ontdek ik dat aan 't Departement van Justitie een Commies

werkzaam is, die om zijne groote kunde en eenvoudigheid zeer gezien is bij zijne supérieurs, dus bij benoeringen wel eenigen invloed kan hebben, en die in m'n eerste jaar mijn contubernaal was. En nu weet je zelf, dat men gewoonlijk met z'n contubernaal nog al vriendschappelijk blijft omgaan?"

Ik heb meer bemerkt, dat men, student-af zijnde, onze maatschappij met veel fideeler en idealistischer bril bekijkt, dan wel eigenlijk met de waarheid overeenstemt, maar ik geloof trouwens, dat neef hoopte uit mijne toestemming van den algemeenen regel tevens de onmogelijkheid van eene uitzondering in zijn geval te mogen afleiden. — Ik durfde echter nu meer tegen hem te zeggen als toen ik pas aankwam, en was dus zoo ondeugend om te antwoorden: „ja, meestal is dat wel zoo; maar ook tegenwoordig zijn er nog wel jongelui, die . . .”

Ik zag, dat neefs gelaat in minder vriendelijke plooi kwam en maakte 't dus maar weer spoedig goed met de mededeeling, dat ik kennis gemaaakt had met een student, wiens oom zelfs Referendaris was aan 't zelfde Ministerie. Neef was opgetogen en mijne verzekering, dat ik 't hem dadelijk zou melden, indien de Referendaris (de broer van den vader van den student, die een kennis van mij, den neef van den sollicitant, was) beloofd had „eens om neef te zullen denken,” deed hem Commies, Contubernaal en alle inconsequenties vergeten, die hij eigenlijk zelf zich verweet, als hij zich zijne „principes” aan de academie herinnerde.

't Wordt echter tijd, dat ik weer tot mijn' eersten volzin terugkeer en ik bragt u ook alleen in kennis met mijn Haagschen neef, om u een type te schilderen, dat gelukkig lang-

zamerhand aan onze Academie uitsterft, maar waarvan toch nog soms eenige meer of minder sprekende exemplaren aankomen, om dadelijk hunne misplaatstheid in een studenten-corps in 't oog te doen vallen.

Ik was dan 's morgens kersversch afgestapt aan de kamer, die ik nog bewoon en had aan mijne jufvrouw gevraagd, welke studenten naast mij woonden.

„Hier aan de linkerkant niemand meneer! Maar regts daar woont een zekere meneer de Boecker, een erg stil heer, meneer! maar goed als goud, zooals z'n jufvrouw zegt.”

Een uur later klonk mijn bedeesd stemmetje in 't voorhuis van mijn regterbuurman en nadat naar achteren was getelegrafeerd was door de dochter des huizes: „een groentje, moeder!” en 't antwoord luidde, dat meneer daarvoor niet thuis gaf, wilde ik juist vertrekken na afgifte van mijn kaartje, toen de ploertin mijn naam lezende, haastig uitriep: „O! bent u meneer van hier naast, ga dan maar naar boven toe!”

Eenige oogenblikken later trad ik bij mijn buurman binnen. Hij zat aan 't regterraam voor een eenvoudig schrijfbureau, voorovergebogen in de boeken en nauwelijks lettend op mijn binnentreden. 't Sluiten der deur deed hem echter opzien en eenigzins verstoord keek hij den onverwachten bezoeker aan.

„Mag ik me voorstellen? meneer” (mijn Haagsche neef had mij vroeger al de groenen-étiquette geleerd). „Ik heet IJvits en ben hier naast komen wonen . . . de jufvrouw zei dat ik maar naar boven moest gaan.”

„O, ben jij mijn buurman geworden; dan doet 't me plezier met je kennis te maken. — Ga zitten... Zie je, ik ontvang anders geen groenvisites.”

Ik had intusschen mijn buurman, den eersten student, met wien ik als groen kennis maakte, wat naauwkeuriger opgenomen. — Toen hij opstond om mij de hand te geven, bleek 't een vrij lang, flink gebouwd persoon te zijn, met niets bijzonders in zijn uiterlijk behalve een mengeling van fernheid en zachtheid in de uitdrukking van 't gelaat. — 't Kan zijn dat ik de eigenschappen van zijn karakter er ondanks mij zelf in wilde terugvinden, maar zeker is 't, dat vooral bij meerdere kennismaking ik tevens in zijne oogen 't melancholieke en peinzende meende te lezen, waardoor Etienne altijd voor mij zoo iets aantrekkelijks had.

Hij had mij intusschen reeds in mijne beschouwing van kamer en bewoner gestoord door de vraag: of de muziek mij ook hinderde; en hij wees mij op de piano, die bij 't andere raam stond. Al had ik werkelijk over dag geen oogenblik kunnen studeeren en 's nachts geen oog toedoen, toch zou ik waarschijnlijk op deze eerste vraag bij mijne eerste groenvisite: „O neen! Integendeel, meneer!” geantwoord hebben.

Maar ik behoefde er niet om te jokken. In waarheid is er weinig wat mij in sombere en vrolijke oogenblikken zoo aangenaam stemt en de eenzaamheid zoozeer doet vergeten als 't pianospel, zoo dikwijls een geoefende hand de heerlijke scheppingen van een Beethoven, Mendelssohn of Schumann vertolkt. Dikwijls sloop ik 's avonds uit vriendenkring of societeit, wanneer 't elf uur (Etienne's studieurtje) was, om

dan in de gemakkelijke stoel liggend bij den haard of aan 't open raam genietend van alom heerschende stilte door 't wegslepend spel in 't aangrenzend vertrek zoovele liefelijke herinneringen uit mijne kinderjaren te zien oprijzen of de idealen mij voor oogen te tooveren, die, afwisselend naar ouderdom en ondervinding, toch altijd even onmisbaar en boeiend blijven.

't Is vreemd, maar telkens wanneer ik aan die eerste groenvisite denk, is 't mij alsof elk woord toen gesproken aanknoeping vindt in zoo menige omstandigheid, waardoor zoowel kamer als persoon van mijn buurman onvergetelijk mij blijven.

Zóo vroeg hij mij bij 't weggaan of ik al met zijn broer kennis had gemaakt. „Ik hoop dat gij me spoedig eens zult komen vertellen, welken indruk hij op zijn jaar en de oudere studenten gemaakt heeft,” liet hij er op volgen.

Wat was natuurlijker dan die vraag en toch kreeg ze voor mij meer beteekenis, nadat ik met zijne geschiedenis bekend was geworden, karakters der beide broeders was gaan vergelijken en bijgewoond of vernomen had, 't geen u in de volgende bladen wordt medegedeeld.

Na nog eenig gesprek over groen-loopen, studievakken, stand onzer kamers enz., nam ik van mijn buurman afscheid na de belofte van spoedig contrabezoek ontvangen te hebben.

Jean Etienne Baron de Boecker was van geboorte een Vlaming. Zijn grootvader was onder Willem I als protestant en kundig staatsman in hooge betrekkingen gekomen te Brussel, daarin ook na verandering van regering gebleven we-

gens zijne bekende talenten en onkreukbare eerlijkheid en had zijn zoon (Etienne's vader) reeds vroeg aan 't Hof geplaatst gezien. Gehuwd met een Hollandsch meisje was de laatste al hooger en hooger in aanzien geklommen, totdat door Brussel op zekeren dag 't berigt van zijn' plotselingen dood zich verspreidde, voor velen evenzeer bevreemdend als 't overhaast vertrek zijner weduwe met hare 2 zoons (toen 14 en 10 jaren oud) naar Holland.

Binnen 't jaar na hare vestiging in een klein provincie-stadje was de moeder gestorven en de voogd, een oom in Amsterdam, had de 2 jongens op een kostschool in Gelderland geplaatst. — Etienne was eenige jaren later als Litterator te Leiden ingeschreven en Charles, tegelijk met mij, in de juridische faculteit.

Zóó verhaald, scheen er in Etiennes geschiedenis niets opmerkelijks; en toch! nooit werd hem opheldering gevraagd over zijns vaders dood, 't vertrek uit België en de redenen, waarom hij zich zoo achteraf hield aan de Academie, of men bemerkte dat die vragen hem pijnlijk aandeden en sedert --- verreed ik ten minste altijd ze aan te roeren.

Veel zou ik nog kunnen mededeelen over karakter, denkbeelden en levenswijze van mijn buurman, maar ik vrees dan te uitvoerig worden (hoe gaarne verdiept men zich toch niet in, 't geen men lief kreeg!); en daarenboven ook gij zelf zult hem misschien 't best leeren kennen door eene dier gebeurtenissen, waardoor ik nu nog met zekeren eerbied de plek beschouw, waar mijn buurman vroeger woonde. — 't Huis zelf is reeds door een „moderner” vervangen en

de bewoner maar ik moet mij zelf niet vooruitloopen.

Laat ik u alleen nog iets omtrent zijn broer mededeelen. Hij behoorde onder de gelukkigen, in den groentijd door hunne lotgenooten algemeen benijd, omdat wegens gunstig uiterlijk en aardig praten, soms ook alleen om mooijen naam, reeds bij de eerste visite verlof wordt gegeven „'t menceer er maar af te laten”, en tevens de uitnoodiging gedaan eens te komen dineeren. — Elk Dispuut bijna had gewedijverd dan ook Charles het Lidmaatschap aan te bieden, zonder onderzoek alweer, of hij wegens aanleg tot spreken of goede stijl daarvoor geschiktheid bezat. Geen commissariaat of eerepostje was er, waarvoor hij niet geschikt werd geacht en reeds voor werd bestemd; in een woord men kon Charles de Boecker noemen: „de lieveling van het Corps”.

I.

T E N U !

Le romancier n'a pas le droit de calomnier son temps, mais il a droit de le peindre ou il n'a aucun droit.

OCTAVE FEUILLET.

(*Monsieur de Camors.*)

Op een mooijen herfstavond haalde ik, na een Singeltje te hebben omgelopen, juist mijn huissleutel voor

den dag om mijne kamer weder op te zoeken, toen ik naar boven ziende mijn buurman, leunende tegen 't raam zag uitkijken, zonder blijkbaar mij op te merken. 't Was nog te helder dag, dan dat ik al aan 't werk kon gaan, sloop dus stil de trap op, deed zacht de deur open en stond plotseling vóór hem.

Een trilling was dadelijk in zijn geheele wezen op te merken, toen hij mij gewaar werd en met eenigszins doffe stem verwelkomde.

„Ik stoer je immers niet in menschkundige bespiegelingen of fantastische beelden,” vroeg ik lagchend.

„Misschien in beiden, ofschoon ge 't wat minder verheven hadt kunnen uitdrukken Maar 't is waar, Frans! ik had je al lang een geheim willen vertellen, dat ook juist daareven mij bezig hield.”

„O! is 't zoo laat, buurman? Nu en wanneer wordt 't publiek en hoe heet ze?”

„Je vergist je; van verliefdheid of engagement is geen spraak, behalve wanneer ik, evenals die bekende Grieksche beeldhouwer, tegenover eigen voortbrengsel mij in die verhouding kon bevinden. . . . Ik ben namelijk bezig aan een boek.”

„En de titel?”

„Tenu!” was 't antwoord.

Vreemder had ik zeker niet kunnen denken. De uitdrukking bij 't pariëren gebruikelijk, wanneer men op een der spelers of liever tegen de som bij den ander „gezet” wilde „houden”, tot titel van een boek gepromoveerd! Maar zijne eerste woorden verklaarden reeds veel: „Zie je, wanneer ik

zoo de groote maatschappij en onze kleinere naga, dan vind ik overal menschen, die bewust of onbewust eene bepaalde gedragslijn vormen of een beginsel kiezen, waardoor zij 't best hun levensdoel meenen te kunnen bereiken of 't gelukkigst te zijn. Mijn boek zal nu trachten allerlei van die typen te schetsen en telkens aan te wijzen in hoeverre iemand goed of slecht „gezet” heeft.”

Indien 't om geen andere reden was, zou reeds de uitvoerigheid mij weder verbieden de schets weer te geven, die Etienne er op liet volgen van zijn arbeid. Misschien, dat ik later. . . .

Genoeg, dat ik nooit vroeger zulk een' indruk had ontvangen van zijne groote historische kennis, zijn talent van schildering en zijne diepe karakterstudie, als dien avond toen Etienne, terwijl de ondergaande zon langzamerhand glasruit en wolken als in vlammen hulde, steeds starend naar het schoone luchtspeel mij de geheele opzet en inrigting van zijn werk beschreef, dan eens voorlezende, dan weer improviserende, of slechts met losse trekken schetsende.

Ik was geheel onder den indruk van zulk een edel karakter, van een zooveel omvattende geest.

„En daar hebt ge nu de illusie van mijn leven,” eindigde hij. „En de vrees, dat de verwezenlijking verstoord zal worden, vermindert met den dag. Want, kijk! daar hebt ge reeds alle bouwstoffen en plannen verzameld; ja de stukken behoeven slechts in elkaar gezet te worden,” en hij wees mij op een stapel papieren, groote en kleine, zoowel bijna geel getint van ouderdom als daareven nog beschreven.

„Denk je dan al zoo spoedig 't uit te geven?”

„Binnen 't half jaar, hoop ik, zeker. Zooals je weet, moet ik overmorgen Candidaats doen; want van Tentamen bij Dozy ben ik vrijgesteld, en daarna wijd ik mij onafgebroken aan mijn boek. — 't Geld er voor heb ik door besparing ook al bij elkaar. Ik bereken een *f* 600, en je weet: mijn stelsel is (noem 't een idee fixe!) nooit iets te koopen of te bestellen, wanneer men niet vooruit weet in geval van verlies alles te kunnen dekken. Ook vond ik 't zulk een aantrekkelijk denkbeeld door bijna dagelijksche opoffering de vervulling mijner illusie mogelijk te maken.”

Onder 't praten verder bemerkte ik, hoe geheel hij reeds vervuld was van zijn plan en hoe gelukkig hij eigenlijk was eens iemand deelgenoot te kunnen maken, van wat zijn hoofd en hart voortdurend bezig hield.

Ik vroeg hem, waarom hij van zijne vrienden alleen mij 't had medegedeeld.

„Ik zal je ronduit 't zeggen, Frans! waarom, behalve aan Charles, ik niemand mijn geheim vertelde. Omdat jij de eenige waart, die 't nooit onhartelijk vindt of mij gebrek aan openhartigheid verweet, omdat ik 't zij over mijne familie, 't zij over sommige mijner innigste gedachten, 't zij over dezen geheimzinnigen arbeid mij niet uitliet.”

Toen ik eindelijk dien avond afscheid van Etienne had genomen en hem overliet aan Herodotus, was ik nog veel minder in stemming om te werken als 2 uur geleden, en in gedachten liep ik nog een Rapenburgje om.

Veel was mij nu opgehelderd van Etiennes leven; maar toch vroeg ik mij zelf af: vanwaar die vreemde titel, aan 't hazardspel dadelijk herinnerende, waaraan hij zich toch

nooit bezondigde; vanwaar die angst om met uitgeven te beginnen, alvorens hij 't daarvoor benoodigde geld er voor had; vanwaar dat juist zijn broer de eenige ingewijde was in 't geheim, terwijl deze veel minder als een zijner vrienden belang in hem scheen te stellen?

Zeker dacht ik toen niet, dat binnen zoo kort Etienne's illusie voor lang zou vervliegen — even als de kleine wolkjes aan den horizon, die onvermijdelijk regen spelden, al scheen zulk een heerlijke zonsondergang slechts door een helderen starrenhemel te kunnen worden gevolgd.

En wie zou daarvan de oorzaak zijn?

Juist liet de schelle academie-klok zijne 7 zware slagen hooren, toen een ligt rijtuigje met 2 jongelui er in en Stalinga's beste bruintjes er voor het Noordeinde inreed en den weg op naar de Vink.

's Middags aan tafel had Charles de Boecker 't plan opgeworpen 't geluk nog eens te gaan beproeven in 't Haagje; spoedig had zich een medgezel opgedaan en besloten was om wegens 't mooie weer fluks een kaartje naar den stalhouder te zenden, met verzoek tegen 8 uur voor te komen.

De tijd is gelukkig voorbij, toen men bijna dagelijks met den trein van 3.42 's namiddags of den laatsten 's avonds en anders te paard of in rijtuig studenten van allerlei faculteiten, clubs en leeftijd zich zag spoeden naar onze Residentie, om ze daar 1 of 1¹/₂ uur later in zekere kamer van de meest bezochte societeit weder terug te vinden.

Ik zeg gelukkig; niet alleen in het belang van den

goeden naam der Societeit, waar ik zelf zoo menig gezellig uurtje heb gesleten en zooveel gastvrijheid genoten, maar ook vooral met 't oog op zoo menigeen, die dáár voor 't eerst speler werd of maar al te geschikte gelegenheid vond om aan den reeds ontwaakten hartstogt voedsel te geven.

't Zou bepaald eene interessante studie zijn, indien men de verschillende typen van spelers eens beschreef, welke daar werden aangetroffen: van af den „novice”, die schuchter en steelsgewijze den eersten rijksdaalder opzette — tot den geroutineerden speler, die dadelijk zijne portefeuille met bankpapier voor den dag haalde; van af den nieuwsgierige, die alleen maar even „z'n eten er uit kwam halen” — tot den habitué, die er van leefde.

In 't algemeen zou men zelfs de gevolgen van 't spel in zeker opzigt met die van den drank kunnen vergelijken. Even als van den laatsten sommigen heel wat „stouwen” kunnen, alvorens men iets aan hen merkt, zoo kan ook de geroutineerde speler langzamerhand die koelbloedigheid en onaandoenlijkheid zich eigen maken, welke den eerstbeginnende zoo dikwijls ontbreekt.

Toch is gewoonlijk bij iedereen een langzame overgang te bespeuren. Eerst de periode, zich kenmerkende door gloeiende wangen, glinsterende oogen en zenuwachtigheid van bewegingen. Er zijn er, die na eenige uren spelens geen glas bijna meer aan de lippen kunnen brengen, zonder beven.

Stijgt de hartstogt in kracht, komt de speler meer op zijn gemak, zooals men het noemt, dan is de straks nog zoo kalme jongen door vriend noch pligt van zijn afgod te verwijderen. 't Is of deze hem, even als de drank benevelt en

de sterkste voornemens, den meest krachtigen wil ontzenuwt. En wanneer straks winst en verlies elkaar zonder afbreken afwisselen, dan wordt hij soms voor beide onverschillig; ja zelfs kan 't geld, oorspronkelijk de drijfveer van alles, hem niets meer schelen, waar rijksdaalders tot muntjes en deze tot bankjes even spoedig aangroeijen als een volgend oogenblik weder alles verloren is. Juist die geldverachting, uit een zedelijk oogpunt even afkeurenswaard als geldaanbidding, is bij 't spel zoo gevaarlijk; te gevaarlijker, wanneer ze straks zelfs, na geleden verlies, niet meer voor middelen doet terugdeinzen, die de speler gisteren nog verfoeide; te misdadiger wanneer, 't zij om jeugd, 't zij om betrekking dat, waarmee zoo roekeloos wordt omgesprongen, niet eens hem toebehoort.

Doch niet alleen zedelijk ook lichamelijk wordt de speler door zijn hartstogt geteisterd. — De ware speler is onverzadelijk en gevoelt zich onvermoeid; laat eten, drinken, nachtrust, alles staan voor de kaarten en 't is zelfs soms of winst nog sterker prikkel is dan verlies; ja, als hij den volgenden morgen opstaat, is zijn eerste gevoel wel verre van walging en verzadiging, zooals van wijn, slechts één streven: 't bedrijf van den vorigen avond weêr voort te zetten. Verhalen van menschen, die 24 uur achter elkaar zonder slapen en zonder eten aan 't spel konden doorbrengen zijn niet overdreven; maar slechts een bewijs hoe 't spel, en bepaaldelijk 't hazardspel, even als de drank eene kunstmatige opwinding en eene onnatuurlijke sterkte geeft, die eerst later, waanneer de prikkel verdween of de boog te sterk gespannen werd, zich in geschokt zenuwgestel en doodelijke vermoeidheid oploste.

Daarbij komt het geloof aan *veine* en *déveine*, die instinctmatig zouden kunnen gevoeld worden; en het er mee gepaard gaande bijgeloof, dat de meest onbeteekenende gebeurtenis: de aanwezigheid van een persoon, de plaatsing van eenig voorwerp de eerste „breekt” of de tweede „verdrijft.”

Is 't te verwonderen, dat de langdurige en aandachtige beschouwing van eenige hartstogtelijke spelers, zoowel vóór, als onder en na 't spel, mij hen dikwijls deed vergelijken met een soort waanzinnigen, die onbewust en toch geheel met eigen weten dingen gelooven, slechts als *idées fixes* verklaarbaar of doen, wat men nooit van dien persoon had verwacht? — ja! dat zelfs mijne achting voor sommigen verminderde, wanneer ik zoo weinig zelfbedwang, zoo weinig vrijheid bij hen bespeurde; vooral wanneer ik hen soms verslaafd zag aan een spel, waarvoor 't verstand in 't geheel of bijna niet noodig was?

En daarom zou ik wenschen, dat bij ons den *geroutineerden speler* in zijn eigenbelang, evenzeer het brandmerk der openbare minachting drukte, als in een ander vaderlandsch studentencorps, naar ik verneem, teregt den *scharrelaar* en zooals in ons Corps, gelukkig! hem, die door voortdurend „*zich verzuipen*” den naam van *dronkaard* verdient. — Dát zou helpen!

Nog iets: *onwaar* is 't, dat verbod van hazardspel niet helpt! De gelegenheid maakt niet alleen den *dief*; ook den *speler*. Ik wil, zoo ge even als ik hier alles door ervaring wilt beslist zien, 10, 20 namen opnoemen van jongelui, die, vóórdát ze den drempel van „het bovenkamertje” overschreden, nooit „een kopstuk gezet” hadden, en die ik

eenige weken later het zag verlaten, met produkten van vier-tallen, verlies, of 't geen ik nog onzedelijker vind, wanneer 't van z'n beste kennissen geschiedt: winst.

Eere en dank daarom aan de pogingen der Leden en Commissies der societeiten, om de speelwoede te fnuiken door wettelijk verbod of andere doeltreffende middelen!

Waarlijk! ik tred hier niet alleen op als moralist, maar door 't bovenstaande en volgende wilde ik mijne zwakke stem voegen bij 't krachtig protest van hen, die hopen dat nooit meer 't tijdperk terugkeere, waarin eenige societeit in den Haag of Leiden den leden tot schande, die zelf 't voorbeeld gaven, en allen tot verderf, die in den geheimzinnigen toovercirkel eens geboeid zijn, — tot speelhol en om de gevolgen tot spelhel verlaagd wordt.

Kon ik ze hier allen neerschrijven: de rondborstige bekentenissen van zoovele ex-spelers, die zoo ze al niet altijd wroeging willen bekennen over den tijd, waarin ze slaaf van hunnen hartstocht waren, toch hen gelukkig prijzen, die nooit 't eerste geldstuk als parieur of hazardspeler zetteden! En mogt ik daarnaast, als de morale en action, de lotgevallen van zooveelen neerschrijven, vroeger en zelfs nu nog leden van ons corps (want op dezen heb ik hier voornamelijk 't oog), wier gezondheid geknakt, geestkraecht verlamd, zedelijk gevoel uitgewischt, toekomst vernietigd, ja geheele karakter voor goed gebrandmerkt werd door 't geen, waartoe het spel hen bragt! — Hun gedrag, zeker nooit verschoonbaar, vindt zijne verklaring alleen in Adolphe Bélot's aangrijpend woord:

Une sorte d'ivresse, la plus dangereuse de toutes, celle que procure le jeu, s'était emparée de leur esprit.

Eindelijk ten 3 ure stond Charles van de speeltafel op met bonzend hoofd, gloeiende wangen, en met niet minder dan f 600 schuld.

Onafgebroken van 10 uur af had hij geparieerd of zelf gespeeld en tot 12 uur had hij aan contanten vrij wat gewonnen. Daarna verdween echter langzamerhand alle specie en biljetten van de tafel, kolossale sommen werden in de lucht gehouden, Charles had de veine willen forceeren, die hem was gaan verlaten, telkens alles tegengehouden, terwijl 't klamme zweet hem na elken „slag" uitbrak en na achterlating van zijn kaartje met belofte, dat „binnen 24 uur 't geld er zijn zou", trad hij eindelijk uit de benaauwde speelkamer weder in de luchtige vestibule.

Haast wezenloos en geheel machinaal schoot hij den demisaison aan en vergezeld van zijn clubgenoot, die zijn verlies eerst met eenige grogjes had trachten te vergeten en daarna zijne kleine winst door mild geschonken champagne met eenige kennissen beneden had zoek gemaakt, bereikte hij 't Vliegende Paard.

De frissche nachtlucht deed hem goed ; 't was of hij plotseling ontzuochterde en instinctmatig keek hij nog eens naar de plek, waar de door de gordijnen dringende glans der gaslampen in de speelkamer een dwaallicht geleeke, met onweerstaanbare aantrekkingskracht, ook al weet de verdoolde zeker, dat een stinkend moeras het verbergt: boeiende sirene met duivelinnenhart.

Met eenige moeite werd de koetsier wakker gemaakt, 't rijtuig ingespannen en een kwartier later klonk 't van den bok: „Alloh! vooruit maar weer jongens!"

Te vergeefs beproefde de Boecker zijn medgezel tot spreken en tot overleggen te bewegen. Naauwelijks had deze zich in 't rijtuig neergeveld, of zijne oogen sloten zich. — Ook Charles beproefde het, doch bemerkte maar al te spoedig, dat 't spel zelfs niet eens dat gevolg met den drank deelt, dat het zijn dienaar als tegenwerking spoedig in den slaap tijdelijk alles doet vergeten.

Neen! hoe hij zich ook in 't rijtuig keerde, 't zij hij de oogen sloot of naar buiten staarde op de voorbijdansende boomen in 't Haagsche Bosch, altijd zag hij 't groene kleed, 't gelaat zijner medespelers en de onduidelijke omtrekken van de zittende, staande en leunende parieurs!

Geen geruisch bijna stoorde de stilte des nachts. Alleen 't neervallen der druppels van de boomen na den gevallen regen, en soms in de verte een klagende nachtuil, of 't doffe klapwieken van een kraai hoog in 't geboomte maakte met 't eentoonig paardengetrappel voor Charles de drukkende eenzaamheid wat minder pijnlijk. En toch boven en door alles heen suisde 't voortdurend:

„Couperen.... nog te houën hier.... één d'r uit.... 4 d'r uit.... Tenu.... draai maar.... zwak.... andere.... nog 's.... kom maar.... én troef.... én de fourchette.... brutaal geweest.... 2 afzetten....” enz. enz.

Op den achtergrond was 't, of altijd een duiveltje grijnzend hem de *f* 600 in de oogen deed schitteren, die hij.... Mijn God! hoe?... vóór morgen avond moest hebben. Wien zou hij ze vragen? 't Was op 't laatst van den maand en noch hij, noch zijne kennissen waren dus bij kas. Zijn voogd had hij pas om geld gevraagd, en trouwens hoe zou

hij plotseling binnen één dag zulk een som kunnen eischen, zonder 't vermoeden aan speelschuld op te wekken?

Van zelf kwamen zijne gedachten weer op verschillende pari's, waarin door tegen de veine in te houden, hij immers 't verlies had moeten verwachten en dan die spellen, waarbij hij zelf, door te vroeg troef uit te spelen of den verkeerden heer te houden, alles verspeeld had.

Wat was dat ook weer dat spel, waarin hij, om in eens quite te raken, voor 't eerst voor zulk eene groote som tegengehouden had en wel „in de lucht!”

Voor de habitués was 't niets ongewoons en toch hem zelf scheen 't, of plotseling de vaste grond onder zijne voeten wegzonk, vooral toen hij 2 Leidsche kennissen elkaar achter zich hoorde toefluisteren: „dát had zijn broer eens moeten zien!”

Etienne! waarom moest hij op dat oogenblik juist aan dezen herinnerd worden en daardoor zoo de klus kwijt raken, dat hij uit agitatie troefvrouw uitspeelde, ofschoon partij „den heer juist had afgezet”; waardoor „'t punt” verloren werd tot groote woede der parieurs over zulk eene „onvergeeflijke fout”.

Ja, zij hadden wel gelijk gehad, die fluisteraars! al zouden ze nooit 't in zijn gezicht hem hebben durven zeggen: wat zou Etienne wel van hem gedacht hebben? Etienne, die zelf nooit eene kaart in handen nam (al weer een zijner overdrevene principes!), indien hij wist, dat hij, Charles, gespeeld had, zulk eene som verloren en daarbij zoo groote schuld gemaakt had!!....

Ha! welk beeld rijst daar plotseling voor zijne oogen: '

is iets groens, maar 't is niet dat van de speeltafel. Daar herkent hij 't; ja 't zijn de bekende groene gordijnen en die gordijnen omsluiten 't ledikant en in dat ledikant . . . al sluit hij de oogen, toch moet hij 't zien . . . staart hem weder 't vermagerde, zachte gelaat aan van zijne stervende moeder!! — En door paardengetrappel en den weer neervallenden, kletterenden regen heen, klinkt 't hem weer in de ooren, even duidelijk als 8 jaren geleden de zwakke en lijdende stem eerst tot Etienne: „of deze beloofde altijd voor zijn jongeren broeder te waken, altijd zijn raadsman en beschermer te zijn” en 't innige maar bijna door tranen verstikte antwoord: „Zoo waarachtig als ik u en Charles liefheb, ja moeder!” en daarop ook tot Charles (maar lag er niet iets angstigs in den toon?) of deze daarentegen zijn ouderen broer zou gehoorzamen en eeren, alsof deze zijn vader was?” en ook hij had immers geantwoord: „natuurlijk, mama!” en was dit niet even bevestigend, ja misschien nog sterker? En toch, er moest iets onverschilligs gelegen hebben in stembuiging en woordenkeus; want nooit, nooit zou hij den zacht verwijtenden blik vergeten, waarmee de stervende zijne belofte aannam.

Goddank! 't visioen is voorbij. Maar daar is 't, of weer eene andere vrouwengestalte hem spookend op den weg tegentreedt . . . hij kijkt scherper toe: 't was maar eene herinnering aan den keer, toen hij dienzelfden Leidschen weg in 't holle van den nacht naar 's Hage ook in een open kastje afreed, maar toen met Mary! . . . Wat had ze hem toen juist hier bij den eersten tol ook weer vreemde dingen verteld: schuldbelijdenis en beschuldiging, wroeging en spot,

alles door elkaar . . . en 2 weken later lag zij in 't gasthuis en nu 2 maanden later, (van daag had hij 't juist gehoord!) was ze gestorven . . . geheel alleen, geschuwd door de oppasseressen, gevloekt door hare familie, betreurd misschien alleen door Charles — haar amant de coeur, omdat hij zooveel geleet op haar eerste liefde:

O, dat had hem de déveine zeker aangebragt! — Mary dood! door zijne schuld misschien . . . al ligt ten gevolge van den nachtelijken togt de sluimerende kiem der ziekte opgewekt.

Hij wil er niet aan denken en toch liever een persoon voor oogen, al is 't een doode, dan altijd de kaarten, altijd het geld, altijd die grijnzende schuld!

Wanneer had hij Mary ook voor 't eerst alleen bezocht? O, ja, daar stond 't hem weer voor den geest: dat vertrek, waar de atmosfeer al even walgelijk is, als de stemmen en de aardigheden (!?) die men er hoort . . .!

En er werd geklopt; en wie trad binnen? Evert — Evert, voor wien Etienne hem op kostschool al gewaarschuwd had als voor een gemeenen jongen, die 't achter de mouw had, en die ook een half jaar later gesjeesd was; zooals zijne familie zei, omdat hij te veel last had van zijn grooten kring van kennissen; in werkelijkheid, omdat van dezen de een hem als een „smeerlap” en de ander als een „klaplooper” had dood verklaard. En nog hoorde hij Everts spottende uitroep: „wat Charles! jij zoo alleen hier? nou dat had ik vóór een half jaar op kostschool ook niet gedacht.”

En Charles voelde, dat 't bloed hem naar de wangen steeg, maar om Mary en de anderen wilde hij zich groot

houden en daarom loog hij uit valsche schaamte: „G... v... d.... 't is anders niet voor den eersten keer, hoor!”

„En je vloekt er al aardig op ook! ook zeker al een middel, om den student uit te hangen,” eindigde Evert zijne plagerij.

En 3 maanden later was hij weêr bij Mary en weer hoorde hij haren uitroep: „mon petit Charles, le beau Charles!” En weer klonk Everts lagchende opmerking plotselijk: „ik dacht al, toen ik de Vrouwensteeg doorging: Charles zal er wel weer zijn!” En ook nu vloog een blos over zijn gelaat; maar, Goddank! nu was het de echte, edele schaamte, die in den grootsten lof soms het zwaarste verwijt ziet.

Evert had er niet op gelet en vervolgde: „Nu zie ik over een half jaartje Etienne hier ook nog 's elken avond,” maar toen ook was Charles opgevlogen en in die ridderlijke houding, waarom Evert hem op kostschool uiterlijk bespot, maar innerlijk bewonderd had, beet hij hem toe: „neen, Evert! dan kén je Etienne niet.”

Etienne, altijd Etienne! 't was of die maar nooit uit zijne gedachten verdween! — En echter, wat was zijn broer in 't Corps? Obscuur, in geen Dispuut of Commissie, 'n Boekwurm, zooals ze zijn naam verdraaiden. — Waarom had hij, Charles, 't meest „getapt” van zijn geheele jaar, zich nog aan zóó iemand te storen? Was hij dan zelf niet oud en... wijs genoeg om te weten, wat hij moest doen? — En toch, waarom kwamen ze hem voortdurend voor den geest die beelden uit 't kostschoolleven, waarin hij even gezien, maar toen gelukkiger was geweest, omdat toen Etienne hem altijd

te regt bragt, wanneer hij verdwaalde — steunde, wanneer hij moê werd en — ophielp, wanneer hij struikelde?

Allerlei tafereelen uit zijne kinder- en studentenjaren kwamen hem voor den geest; en nu, na langen tijd voor 't eerst weder met zich zelf alleen, vergeleek hij wat hij nu was met vroeger, wat hij uiterlijk scheen met hoe hij zich innerlijk gevoelde!

Daar scheen het hem, alsof hij onweerstaanbaar voortgetrokken werd naar een peilloozen afgrond, waarvan Etienne hem met hartverscheurend: „m'n jongen! blijf toch bij mij! hier is 't beter!” van terug wilde houden.

Alles warde hem door 't hoofd: kaarten, boomen, rijtuig, vrienden, alles op en om de speeltafel en midden in lag zijn visitekaartje:

Charles H. de Boecker.

Jur. Stud.

f 600.—

't Angstzweet brak hem uit en . . . „Frits! Frits! word dan toch wakker! praat eens wat met me!” Even opende de slapende de oogen, zag, dat hij nog niet in Leiden was en onder eene vervloeking vielen de moede oogleden weer dicht en Charles was weer alleen, alleen met zijne herinneringen, met zijne wroeging, met zijne angst . . .”

„Hou op, Gerrit! hou op!” — Maar voordat de koetsier stil gehouden had, was Charles al op de bok geklommen, had de teugels in de hand genomen en tot driemaal toe zweepte hij de paarden aan.

„Meneer Boecker! je rijdt de boel kapot,” riep Gerrit verschrikt.

„Dondert niet! da's mijn zaak!”

„Maar meneer! ik moet de beesten thuisbrengen!”

„Nou, da's jou zaak” en de zweep kliefde weer de lucht. De paarden galoppeerden.... Dat werd te erg. 'N vloek d'r op en:

„Meneer! ik verzeker u, dat meneer Stallinga u nooit meer paarden geeft!”

„Ha, ha! Gerritje, da's zijn zaak... Zie je wel, dat je tegen een jurist niet opgewassen bent.... Maar komaan! ik zal 't niet zoo bont maken en niet in 7 sloten te gelijk rijden. — Kom, je hebt me weer in een vrolijke bui gebracht. — Opsteken, Gerrit!”

„Asteblijf, meneer!”

„Ik vond 't daar binnen zoo warm, weet je!”

Gerrit keek hem bewonderd aan. „De Heeren hadden zeker weer 'n tikje an. 's Nachts warm!”

„Anders frisch weertje, meneer! Gelukkig, dat de regen ten minste wat opgehouden is.”

Gerrit was een eigenaardig man. Teregt beroemde hij zich er op met jongelui om te kunnen gaan. Uit z'n eigen zou hij nooit een woord zeggen. „Zie je! vrijpostig, dat past 'n kesier niet, ik ken m'n posiesje. Ze hadden m' wel eens gezegd: Gerrit! je bent eigenlijk veel te fesoenlijk voor de

stallerij. Ga liever in een Heere-dienst. Maar zie je! ik zeg maar: ik ken 't bestig met de sterdenten schikken!" — Als deze 't echter wat te bont maakten, kon hij ze ook wel eens „op hun voorman rijden”; maar zoodra waren ze weer niet in orde, of ook Gerrits boosheid was weg. En als ze hem dan eens tot praten uitlokten, dan kon hij vertellen honderd uit over de Baronnen, Graven, zelfs Prinsen, met wie hij gereden had, de kunsttoeren, die hij met de 6 en de 3 voor elkaar verrigt had.

„Gerrit!” begon Charles, nadat hij zwijgend eenige minuten gereden had, „heb je nog familie?”

Vreemde vraag! anders was 't: „Gerrit! heb je dien aardigen snaak of dien rijken piet nog gereden vroeger?” — Maar Gerrit dacht: „Met dronken lui mot je een beetje meepraten,” en zei dus:

„Ja meneer! wat zal 'k zeggen? 'n oom in Rocanje en m'n vrouws zuster in Hazerswou.”

„Nee! dat bedoel ik niet; ik bedoel na-familie: broers en zusters.”

„Nou, dat zal waar zijn, meneer! 'n nest vol, zooals m'n vader plagt te zeggen. Zie je van broers, ik ben n°. 2 en n°. 3 is naar Atsji en de jongste”

„En de oudste, Gerrit?” Charles ligte 't hoofd op en keek hem strak aan.

„Zou hij er iets mee meenen?” dacht Gerrit en hij trachtte 't antwoord te ontwijken.

„Kom biecht 's eerlijk op; anders sla ik er weer op, hoor!”

„Och meneer! Ziet u, 't is niet zoo heel veel bizonders, wat ik u van m'n broer Janus heb te vertellen. Vader had

ons altijd gezeid: kinderen, jelui mot mekaar verdragen! en zie je, eerst later, nou ik elken dag achter de paarden zit, heb ik dat ook eerst zoo ingezien. — Want ik zeg maar: paarden zijn net menschen, en je mot ze behandelen als kinderen. — Daar had ik gisteren nog 'n Heer op de bok en die zei: Gerrit, je kent niet rijen, zei die. Zie je niet, dat de bijdehandsche luijer loopt dan de andere, en toch geef je de vandehandsche de zweep? — Maar dat kwam, omdat die meneer d'r zelf geen benul van had; want dan had ie ommers gezien, dat de bijdehandsche wat kreupel was, en was ik nou dat beest gaan afjakkeren, dan was ie er ommers bij neer gevallen en dán had de ander 't heelemaal alleen motten doen; en ziet u zoo'n paard houdt ook van gezelligheid. Maar daarom most ie ook wat harder loopen, om z'n kammeraad wat te helpen. Later, als deze weer beter is, dan loopt de bijdehandsche weer 's 'n steekie harder.

Ik wil daarmee nou maar zeggen, meneer! as dat 't bij ons thuis ook zoo was. — M'n broer Janus was 'n goeije jongen, maar wat vreemd, ziet u. Allemaal mooie denkbeelden had ie; en misschien, as ie 'n rijkelui's kind was geweest, had ie wel in de wereld geëveceed. — Maar menschen van onzen stand, moeten vroeg werken en hard werken, meneer! Nou! dikkels zeijen we: „Janus luibakt weer, Janus verdient niet de helft van ons en toch is hij de oudste.” En op 'n goeijen dag zeid'ie dan ook: nou je zult zien, dat 't niet aan m'n wil mankeert,” en hij werkte toen ook op de fabriek harder dan de beste . . . Maar och meneer! we zagen niet, hoe z'n borst 't zeer dee en z'n hoofd gloeide; want dat hield ie alles voor zich, zooals we later hebben gemerkt,

om niet voor kleinzeerig gehouden te worden. -- Dat duurde zoo 'n tijdje, meneer! we waren toen jongens van 'n jaar of 15, 16.

Op 'n goeijen dag, kreeg Janus de koorts, hard de koorts; de docter zei, dat kwam van overspanning en van zwakte. En je kent niet begrijpen meneer! hoe 't me toen speet, dat ik'm soms zoo geplaagd had. Want de koorts werd herenontsteking; en toen m'n broer d'r eindelijk weer boven op krabbelde, toen bleek 't dat zin hoofd te veel er onder geleden had en nou, meneer!" — en de ruwe koetsier, die om weer en wind niets gaf, moest z'n mouw aan de oogen brengen, — „nou is ie in 't gekkehuis."

En ik meneer! nu m'n eene broer naar Atsji is en de andere heelemaal de slechte weg op, ik voel me net as zoo'n paard, zie je zoo'n paard houdt ook niet van eenigheid... God! meneer, wat mankeer je? je trekt de teugels kapot."

Werkelijk was bij Gerrits laatste woorden, ook ten gevolge der zenuwachtige overspanning, als een electricke schok door Charles gegaan; en met geweldigen ruk had hij de paarden tot staan gebracht. — „Doe ik, Gerrit! Doe ik?" mompelde hij; en zonder tegenstribbeling liet hij zich de teugels uit de handen nemen.

Gerrit zweeg weder. „Zou meneer Boecker ook 'n broer hebben, wien 't wat maalde?"

„Wat zei je daar ook 't laatst weêr?" begon Charles na een poos, „maar niet van die paarden, niet van die paarden!"

„Ik zei meneer! dat m'n broer van z'n ziekte 'n suffigheid in z'n hoofd overhield, waarom de Doctor beter vond, dat ie naar Utrecht in 't gesticht ging. Ik zal niet zeggen,

dat wij de schuld er van waren, meneer! God beware! — maar ziet u, de docter zei: 't zit 'm daarin, dat jullie 'm niet begrepen hebben; en nu denk ik zoo, dat ie er zoo-veel mee zeggen wou, als dat broers en zusters onder mekaar, weer net zoo zijn as paard en kesier. — Kijk! je heb paarden, die schichtig zijn en die bijterig zijn; en nou zal 'k niet zeggen, dat je dat heelemaal kan verhelpen; maar as 'n kesier 't beest zacht behandelt, dan komt er al heel wat van te regt. Zie je, dwingen dat gaat doorgaans bij 'n paard niet. — En nou denk ik zoo: as ik Janus nou wat z'n gang had laten gaan en 'm wat meer in de boeken en met z'n gedachten had gelaten; zie je! dan zou ie misschien 'n wonderknap mensch geworden zijn — en ik zou 'm niet meer missen”

„Hou op, Gerrit! 't wordt me hier weêr te koud,” riep Charles nadat hij eenige oogenblikken had zitten te peinzzen met 't hoofd in de hand na de laatste woorden van Gerrit, die trouwens meenende, dat meneer niet meer luis-terde, hardop tot zich zelf had gesproken.

. . . Daar zat hij weêr in de Victoria en weêr hoorde hij alleen 't paardengetrappel en zag de door de morgensche-mering reeds beschenen boomen, maar verder altijd écarté-formules, altijd kaarten.

Daar kwamen ze weer naar'm toe: alles troef, en als hij ze uit wilde spelen waren het „kleintjes” van eene andere kleur. Hij meende den heer te draaijen, en wilde juist een fiche afzetten, maar zag juist zijn medespeler met dien matador uitkomen. Hij had zich vergist: de boer van troef lag op stok. — En de boer werd grooter

en grooter, kwam uit zijn papieren omhulsel en ha! daar meende Charles hem dreigend te zien aankomen: Gerrits zinneloozen broer, woest krijschend; „miskend.... bespot.... vergeten!” — Hé! waarom was Gerrit dan ook met zulke verhaaltjes bij hem aangekomen? Waarom had hij telkens aan Etienne gedacht, Etienne, die ook Jean heette, Etienne, dien hij in geen maanden gezien had.... Indien zijn broer plotseling eens ziek was geworden, zwaar ziek, van avond na lang aarzelen om hem gestuurd en 't antwoord ontvangen had: „Meneer is de laatste dagen niet 's nachts t'huis geweest, maar nu is hij naar den Haag!” — Etienne, dien hij door z'n eigen kennissen had laten minachten, al wist hij zelf, hoe zijn stille aard en obscuriteit zulk edel karakter verborg! — En van waar die zwakheid? Menschenvrees!.... menschenvrees, omdat zijn broer beschouwd werd als tot de tegenpartij van de Free te behooren, de Free, die morgen te regt zou staan voor de Corps-vergadering en van wiens club Charles immers de leader was!....

Hé! 't was of hij zelf krankzinnig werd, want overal schrikbeelden, overal verwijtende stemmen!

Daar draaide 't rijtuig. Eindelijk: de Haagsche schouw — en bij 't eerste zonnegloren werd de Rhijn door den rozen-gloed beschenen en zacht kabbelend lekten de kleine golfjes den oever.

Nooit had Charles zulk eene aantrekkingskracht van 't water ondervonden. O, indien hij alleen was geweest! en dan met de oogen digt doorloopen, altijd doorloopen en 't water kwam hooger en hooger, aan zijne lippen! Bij verdrinken moest immers de doodstrijd slechts verrukking zijn! Nog ééne

schrede en alles, alles was voorbij. . . . Geen verwijten, geen pligten, geen geldschuld meer!

„Mijn God! Charles! Je valt bijna uit 't rijtuig,” en Frits trok hem terug.

En eindelijk, toen juist 't moe getobde hoofd op Frits' schouders tot slapen zich nijgde, ratelden de wielen over de keijen.

„Leijen! Heeren!” klonk 't van de bok, „waar moet ik de Heeren afzetten?”

„Aan de kroeg!” antwoordde Frits.

Half dronken van de slaap . . . of van 't spel? . . . traden zij binnen. — „Ha! nou wordt 't eerst goed,” klonk hun te gemoet: „daar is Charles! kom maak je 't vol bij mij? d'r zijn nog 10 stuk te houen, of is 't je te veel”, liet de spreker er op volgen, Charles ziende glimlachen.

„Verbeeld je te veel! voor hem die daar even uit den Haag was gekomen.” — Maar, neen! voor 't eerst van zijn leven walgde hij van de kaarten, vooral nu de speeltafel door 't valse morgenlicht beschenen werd, dat door de retsen der gordijnen drong en hij dezelfde verhitte en zenuwachtige gezigten zag, als 1¹/₂ uur geleden.

T'huis gekomen wierp Charles zich half ontkleed op zijn bed, maar 't was hem op de kleine slaapkamer te benaauwd en te somber. Hij liep naar zijn voorkamer, sloeg den capuchon om en, op de kanapé uitgestrekt, vloog hem voor 't eerst de gedachte door 't hoofd: „hoe aan 't geld te komen?” — Zijn voogd kon hij 't niet vragen, want die had bij zijn vertrek naar de Akademie eene voorwaarde gesteld:

speelschuld betaal ik nooit voor je alsof hij tot eene spelers-familie hoorde en de oom de erfelijkheid der kwaal vreesde! Maar wat dan? Daar schoot hem 'n idee door 't hoofd. Een zijner kennissen, die eenige weken geleden naar de Oost was vertrokken, had hem \pm f 500 achtergelaten om rekeningen af te doen. — „Ik durf jou te vertrouwen,” had deze hem gezegd „ik ken je veel te lang, om er misbruik van te maken; en dus je belooft me vóór de vacantie ze te betalen?” en Charles had natuurlijk zijn eerewoord er op gegeven en hij had immers nog een paar weken tijd maar toen kon hij immers niet weten, dat hij zelf 't noodig zou hebben voor eene eereschuld. 't Is waar: „'t eene gat met 't andere stoppen,” was zoowel verkeerd als „achterop”, maar misschien dat zijn vriend zelf wel gezegd zou hebben: „nou, Charles! neem 't maar!” hij zou toch niet altijd déveine hebben; en morgen avond had hij misschien de dubbele som gewonnen.

En zoo suste hij zijn geweten in slaap en bijna ook zich zelf, toen eensklaps de stilte van den vroegen morgen werd afgebroken door een schel: „Kukeluku!” door den haan van den bakker aan den overkant; en een oogenblik later heel in de verte, alsof 't de echo was, het antwoord door een collega-morgenwekker.

Charles werd weer wakker Daar herhaalde zich weer 't zelfde spel, en harder, en harder.

Vreemd! dat had hij nog nooit opgemerkt of ja! toch nog eens; wanneer was 't ook weer? o ja, op kostschool; eene week na zijne aankomst, toen hij 's avonds was weggelopen omdat hij meende, onregtvaardig gestraft te zijn, 't nabij-

gelegen bosch in. En de kostschoolhouder had gezegd: hij zal morgenochtend wel weer terug komen; dan heeft hij die kuren wel afgeleerd. — Maar slechts één op kostschool kende hem daarvoor beter en één zeide: slaap en kou te willen trotseeren om hem op te zoeken. En Etienne had hem gezocht de geheele nacht door, en eindelijk 's morgens vroeg gevonden rustig slapend op een hooiberg van de nabijgelegene boerderij. En ten slotte had hij zich laten overhalen om mee te gaan, indien zijn broer beloofde te zorgen, dat hij niet gestraft werd: „warempel, hij had 't niet gedaan, maar hij wou ook niet zeggen, wie wel!” — En Etienne had zijn eigen jas uitgetrokken, opdat Charles geen kou zou vatten; en de oudere broer hield zijn arm geslagen om den hals van den jongeren en — zóó hadden zij den terugtogt aanvaard.

Ja, toen, bij 't verlaten der boerderij, waar hij later zoo dikwijls warme melk had gedronken, was ook de haan gaan kraaijen en die van de naaste hofsteê had ook geantwoord.

En Charles had zijn broer gevraagd, wat dat toch wel beteekende en Etienne had gezegd: „ja m'n jongen, dat is een heel verhaal!” maar ~~it~~ was een reden te meer geweest van den jongsten om 't te vragen. Dat kortte de weg wat op en Etienne kon zoo mooi vertellen; en deze begon: dat vroeger de hanen eens uit nijd over eene of andere kip met elkaar in onmin leefden, ja een geheele oorlog was uitgebroken; maar er was niet een, die den ander vertrouwde of niet jaloersch van hem was, — maar 't gevolg was geweest, dat wanneer een vos in een of andere streek kwam, ze niet even als vroeger elkaar konden waarschuwen of zoo mogelijk met vereende krachten hem verdrijven. En zoo was er al menig

kippenhok leeg geplunderd, totdat eindelijk een paar van de grootste hanen een groote vergadering bij elkaar riepen van al de hanen uit de buurt; en daar werd gekraaid en gekakeld, want ook de kippen waren meegekomen om de eendracht te herstellen. En toen bleek 't ten slotte, dat ieder eigenlijk vergeten was de reden van de ruzie; en zoovele 't zich nog herinnerden, slechts 't als misverstand erkenden. „En de vrede werd hersteld!” eindigde Etienne „en toen besloten ze, dat (als teeken er van) elken ochtend vroeg, als een haan kraaide de ander uit de buurt zou antwoorden . . . zie je Charles! om altijd zich te herinneren, dat men in 't leven elkaar noodig heeft. En zoo m'n jongen! als jij ook eens iets hebt, dat je hindert, of als de nood aan den man komt, dan kraai je maar lustig op en je zult zien . . . of ik niet antwoord.”

En Charles had toen nog gevraagd, of 't „heusch waar was” en 't antwoord was, „wat ik je 't laatst vertelde ja, zeker!” en zoo waren zij de kostschool binnen gekomen en Etienne was bij Charles' bed blijven zitten, totdat deze in slaap gevallen was . . .

„Etienne!” lispte hij ook nu weer, toen op nieuw de haan van den bakker aan den overkant zich deed hooren . . . Daar had hij eindelijk zijn besluit genomen. Welnu! hij zou dan ronduit de zaak aan Etienne vertellen; die zou hem moeten raden, of hij 't geld van de rekeningen kon nemen. Hij zou immers er bij zeggen, dat hij anders 's avonds zou gaan spelen; en alleen daarom zou de oudere broeder 't wel goedkeuren en dan durfde hij 't gerust te doen.

O! misschien zou Etienne hem 't geld aanbieden, opgespaard voor zijn boek, maar dat zou hij rondweg weigeren:

want hij wist, hoe dat z'n eenige illusie was Goddank! dat hij op dit denkbeeld gekomen was; en terwijl langzamerhand angst en zelfverwilt verdwenen door 't genomen besluit, kwamen ook hersenen en zenuwen tot rust.

Daar hoorde hij voor 't laatst weer als in een droom een vrolijk Kukeluku! en weer begon hij te soezen over de ganzen van 't Kapitoel, de kraanvogels van Ibycus en Etienne's hanencongres. Maar voordat heel aan 't andere eind der stad teruggekraaid was, was — Charles de Boecker ingesluimerd met 't hoofd geborgen in de kanapékussens en met de rechterhand de gordijnen digthoudende, opdat 't meer en meer doordringende zonnelicht niet in zijn oogen zou vallen. . . .

II.

PRIVATIM-PUBLICE.

Aimer — c'est bien; savoir aimer — c'est tout.

DROZ.

(*Bébés et Papas.*)

Den volgenden morgen zat mijn buurman de Boecker met neergelaten gordijn juist de laatste hand aan 't naderend examen te leggen, toen eene ongewone stap op de trap hem nieuwsgierig den binnenkomende deed verwachten.

„Zoo, Charles! ben jij daar; 't doet me plezier, kerel! dat je me weer eens komt opzoeken. Hoe staat 't er mee?“

Te zeer was de bezoeker met 't doel van zijne komst ver-

vuld, dan dat hij den eenigszins bezorgden blik van zijn broer kon opmerken, toen deze aandachtig zijn door de slapeloosheid, den drank en het spel geteisterd gelaat beschouwde.

„Och zoo'n beetje katterig.” was 't antwoord. Naauwelijks had Charles zich ook op 't piano-stoeltje neergezet of hij begon, met z'n badinetje spelende, langzaam: „Eigentlijk kom ik je over zaken spreken.” — Hij wachtte even, maar Etienne liep alleen de kamer op en neer, de mededeelingen afwachtende.

„Ik zal je maar ronduit vertellen . . . ik heb gisteren avond gespeeld . . .” — Als instinctmatig bragt Etienne de hand aan 't hoofd; was 't om de plotseling opkomende bleekheid te verbergen? . . . „Zwaar gespeeld,” vervolgde zijn broer, „veel verloren: f 600 en van avond heb ik op m'n eerewoord beloofd ze te zenden . . .” — Nog steeds wandelde de ander op en neer. — „Ik weet niet, hoe ik aan dat geld zal komen; mijne vrienden hebben 't niet; oom durf ik niet te vragen; en daarom weet ik er niet anders op, dan . . .”

Etienne staakte eensklaps zijne wandeling . . . „dan 't geld, dat ik van een vriend ter bewaring heb gekregen, te gebruiken. Vindt je ook niet, dat ik dat gerust kan doen? — Later kan ik 't immers er weer inleggen.”

't Was, of 'n zucht van verademing ontsnapte aan de borst van den toehoorder. Wat zou hij dan wel vermoed hebben? dacht Charles.

Een oogenblik peinsde Etienne, even als de veldheer, die alvorens 't beslissende bevel uit te spreken eerst slagveld, kan

sen en gehalte der troepen nagaat Toen begon hij op kalmen en zachten toon:

„Er is een tijd geweest, Charles! een tijd, dat jij zoo bij me kwaamt, om me raad te vragen; en nooit, zoo ver ik weet, heb ik me toen aan die pligt onttrokken. — Maar die tijd is nu voorbij; wij beiden zijn studenten, wij beiden hebben daardoor regt op zelfstandigheid en onafhankelijkheid gekregen, maar evenzeer de pligt om die niet te misbruiken. En wanneer je me nu vraagt: mag ik, waar de nood zoo dringt, 't mij toevertrouwde geld van een ander gebruiken? dan antwoord ik: daarin heb ik je geen raad te geven, dat moet je zelf weten.”

Welk antwoord ook Etienne zou kunnen geven, Charles was er op voorbereid alleen op geen niet.

„Heb je me niets, niets anders te zeggen?” en toen de oudste ontkennend 't hoofd schudde „Welnu! dan zeg ik je, dat ik zoo iets nooit van je verwacht had. -- Ik had gedacht, dat je me als vroeger den zedemeester zoudt gaan uithangen; ik zeg niet, dat ik 't nu nog zou aangehoord hebben — of dat je, waar werkelijk niets anders mogelijk is, 't genoemde middel zoudt hebben gebillijkt, om mij . . . niet tot erger de toevlugt te doen nemen” Etienne keek hem strak aan „maar zulke onverschilligheid,” en Charles stond op, „zulke onverschilligheid had ik niet van jou, m'n ouderen broeder, verwacht, die aan 't sterfbed van”

„Charles! Charles! spreek dien heiligen naam niet nu uit, terwijl je van nacht nog zoo roekeloos en herhaaldelijk 't Tenu! uit denzelfden mond deed hooren. — En trouwens zij zelf”

Etienne had eene uitbarsting van Charles verwacht en . . . gehoopt; maar was 't de kracht of de moed, die hem ontbrak, of was 't zelfverwijt de schuld? - - Hij antwoordde slechts:

„Ik heb je dan alleen nog maar te zeggen, dat ik opzettelijk bij je kwam, omdat, ja omdat ik me zelf eigenlijk verweet, dat ik je in de laatste maanden geheel heb laten loopen en ik wist, dat jij uit discretie niet bij mij woudt komen. En daarom besloot ik dan nu eens ronduit je meening te vragen over mijn plan . . . om onze vroegere vertrouwelijkheid. — Ik begrijp echter nu”, en er speelde een sarcastisch lachje om sprekers mond, „ik begrijp, dat je misschien zelf niet wist, wat mij te raden; — maar ik weet 't nu in elk geval wel, hoor!”

Een oogenblik kwamen de lippen van Etienne in beweging, alsof er een protest, of eene weerlegging op de laatste woorden zou volgen, maar hij bedwong zich en zei slechts:

„In je eigen belang kan en mag ik niet anders antwoorden.”

Charles was opgestaan, draaide zijn muts in de hand en zei na eenig aarzelen:

„Ik heb je nog iets te vragen, en daat dat mij persoonlijk niet aangaat,” weer een fijn glimlachje, „zult ge misschien nu anders gestemd zijn. Van avond is 't, zooals je misschien weet, Corpsvergadering.

„Nee, dat wist ik niet.”

„Nu, maar daar wordt de zaak behandeld van een mijner kennissen. En nu wilde ik zoo graag, dat jij, die beschouwd wordt tot de tegenpartij te behooren, een woordje zeidet

tegen de motie: om hem te schorsen of te beboeten
 Toe! doe 't, dan zal ik alles vergeten wat je daar even
 mij zeidet."

Etienne glimlachte om de laatste toevoeging.

„Je weet, dat ik nooit hier in 't publiek spreek; maar
 wie is de aangeklaagde?"

„Godard de Free!"

„Wat! de Free? die in de Vox cursief liet drukken, dat
 zulke Boekwurmen in een studentencorps niet thuis
 hooren; de Free, die dat hatelijke Varium op de Litterato-
 ren moet hebben ingezonden De Free, die aristocraat!
 aangeklaagd welnu, dán zal ik nog 's komen."

„En dus je wilt hem niet verdedigen?"

„Dat kan je nu zelf wel nagaan."

Charles keek zijn broer aan, om te zien of deze soms ook
 ironisch of veinzend sprak; maar hij, die met Etienne in
 lang niet meer had omgegaan, kon in zijne oogen niet an-
 ders lezen dan een gevoel van wraak en van onverzette-
 lijkheid.

„Nu bonjour, Etienne! tot van avond dan; ik zal op de
 corpsvergadering je Philippica tegen een mijner clubgenooten
 komen aanhooren en daarna volgens je raad," de ander ligte
 't hoofd, „ja, want al de gevolgen van je onverschilligheid
 komen nu voor jou rekening, 't mij toevertrouwde geld
 wegzenden . . . Maar op deze kamer, zie je me nooit weer."

Flap! de deur met een slag dicht; de trap af, de deur
 hard togetrokken

Met haastige schreden snelde Charles voort. Zoo had hem
 dan ieder verlaten; — zijne vrienden niet alleen durfden hem

niet meer de waarheid te zeggen; zelfs zijn broer niet! Waar was diens edele Stephanus' natuur gebleven, waarom hij op 't kostschool zoo geliefd en bewonderd was? al de vastheid, al de broederlijke zorg was verdwenen en had plaats gemaakt voor verlegenheid en onverschilligheid. — Niet eens had hij 't opgespaarde geld a a n g e b o d e n , waarvan Etienne hem het doel vroeger had gezegd; niet dat hij 't zou aangenomen hebben, neen hij zou niet zijn broers liefste illusie hebben willen verstoren, al kon hij daardoor ook uit de nood en . . . de verleiding komen. — En wat de zaak van de Free betreft, was dat dezelfde Etienne, die op kostschool vroeger plagt te zeggen: dat de schoonste regel, die hij bij de Grieksche classici ooit ontmoet had, was uit Sophocles' Antigone:

οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.

(ik ben niet geboren, om in vijandschap maar om in vrede te leven), en die nu zoo door partijzucht scheen te zijn medegesleept, dat hij niet eens ter wille van zijn broer, tot verdediging van iemand der tegenpartij, een woordje wilde zeggen.

En nu noemde men hem nog al gelukkig. — Ja, aan de ronde tafel op de kroeg was hij altijd welkom; lid was hij: van welk gezelschap niet?, de lieveling van 't corps, de amant de coeur van Mary! benijd, bewierookt, gezocht door iedereen en toch verlaten was hij: nergens opregtheid, nergens w a r a c h t i g e belangstelling! . . . Ongelukkig, diep ongelukkig gevoelde hij zich en . . . een traan van spijt en wanhoop welde in Charles' oog op!

En Etienne? Niemand heeft hem na Charles' vertrek bespied; hij zelf wijdde er nooit over uit. Maar mij dunk:

hij zal 't eerste oogenblik hem hebben willen terugroepen, getwijfeld hebben, of de gekozene gedragslijn wel de ware was; met 't hoofd in de handen echter overwogen hebben, dat hij, die Charles 't best kende, niet anders had mogen handelen; en dat, wanneer hij zich bedrogen had, hij ten onrechte nog trotsch en vol vertrouwen was op zijn broer en den uitslag van diens eigen nadenken

Een kwartier, nadat ik Charles hem had hooren verlaten, zag ik Etienne aan den overkant aanschellen bij den beste der clubgenooten van zijn broer en na gehoord te hebben, dat Meneer niemand bij zich had, zich naar boven begeven.

Wat daar toen voorviel, vernam ik eerst later, maar had ik 't voorafgaande gesprek gehoord, ik die Etienne reeds kende, zou begrepen hebben, wat aan 't raam van mijn overbuurman 't natellen van een pakje bankbiljetten beteekende.

Eenige minuten later zag ik Etienne met de oogen op den grond gevestigd, weer langzaam naar zijn huis terugkeeren.

Dacht hij misschien zelf er over na, wanneer en hoe de twee broeders elkaar weer op zijn kamer zouden ontmoeten?

't Stroomde dien avond letterlijk naar de corpsvergadering.

Nu is er ook niets, waardoor in onze kleine maatschappij zoozeer de belangstelling wordt opgewekt als eene kwestie, waarin een bepaalde persoon betrokken is.

Te meer was 't in dien tijd 't geval, toen door kwestie over feestviering, verkiezingsstrijd en geschrijf in de studentenbladen niet alleen de gemoederen waren opgewekt,

maar ook vooral partijnamen en partijleuzen werden gehoord, zoodat spoedig ieder, die niet geheel zich buiten alles wilde houden, zich alligt aan eene der beide kanten schaarde.

Slechts nog één vonk scheen noodig om de broedertwist met volle kracht te doen uitbreken.

Dien vonk achtten velen nu gelegen in de zaak van de **Free van Braamen**.

Wat was 't geval? de student de **Free** had in een der studentenbladen eene vrij scherpe kritiek zich niet alleen veroorloofd over het corps, maar daarenboven naar aanleiding der verkiezing van sommige personen verklaard, dat een corps, 't welk zulke mannen afvaardigde en zoo blindelings slechts eene partij 't heft in handen gaf, feitelijk reeds zich zelf ontbond.

Wel had de redactie van het blad later verklaard, zelf den toon te kras te vinden; maar de kogel was nu eens door de kerk, en van de partij, die tegenover die van de **Free** stond, waren luide stemmen opgegaan, die toepassing eischten van art. 13 der Corpswet, volgens 't welk in geval van schending der uitwendige eer van het corps de schuldige met boete, schorsing, ja zelfs vervallenverklaring van zijn lidmaatschap kon gestraft worden.

Het collegium had de zaak besproken; maar uit vrees, dat vervolging als parti-pris zou worden beschouwd en ze de bestaande gisting eer zou vermeederen dan stuiten, de zaak blaauw-blaauw gelaten.

De tegenpartij was echter daarmee niet tevreden. De **Free** was nu eens bekend als aristocraat; had bij de laatste stemmingen eenige Theologen en Philosophen als lamme-

ren naar 't stemlokaal gevoerd, waarover deze nu een klagend geblaas lieten hooren, persoonlijke veeten hadden zich daarbij gevoegd; en eindelijk was een algemeen beroep op de geschonden eer van het Corps voldoende, om den brief, waarbij Interpellatie van het collegium volgens art. 43 werd aangevraagd, met handteekeningen te vullen.

In 't kort eene corpsvergadering was uitgeschreven tegen 6 uur 's avonds van dezen dag . . . 's Namiddags op de kroeg aan den lessenaar, vóór en om de billarden, aan leestafel en ronde tafel liepen de gesprekken over geen ander onderwerp en de Heer de Free had zelf aan de laatste plaats genomen en zich in de positie gezet, om ieder gelegenheid te geven „dien brutalen kerel eens goed op te nemen.”

Stemmen werden zelfs reeds door vóór- en tegenpartij gewonnen; en aan de tafels was 't eten een half uur vroeger besteld om toch niets van den aanstaanden strijd te missen.

Klokslag zes uur was 't Groot Auditorium dan ook eivol.

Een corpsvergadering levert altijd een eigenaardigen ja, schilderachtigen aanblik op: Praeses, Ab-actis en Quaestor opeengepakt in den voorsten catheder; daar achter de „standjes” van 't corps of die zich als zoodanig gaarne willen aanstellen staande, liggende en hangende in den hoogerden catheder; in de curatoren-loge gewoonlijk slechts 5jarigen en daarboven; in de Professorenbanken 3^e en 4^e jaar, en eindelijk eene verzameling van allerlei jaren in Opponenten- en Doctoren-dito's; terwijl 't 2^e maar vooral 't 1^e jaar liefst op de leuning zit der auditorenbanken, alwaar ze werkelijk eene soort van jury vormen, in zoover wegens grooter aantal en trouwer opkomst hun stem gewoonlijk den

doorslag geeft. — In de gangpaden eindelijk de te laat komenden of die niet tot 't eind kunnen blijven, om repe- teeren of theeslaan.

De opene ruimte om den bestuurs-catheder is de eigenlijke Arena Studiosorum. Dáár 't worstelperk der voorvechters in 't debat; dáár staan de bekende sprekers, de voorstellers, de aangeklaagden, de Interpellanten, en . . . 't geen straks met luider stemme den volke zal worden voorgesteld, is op en naast de cathedertrappen reeds voorbereid en afgesproken.

't Geheel verlicht door drie melancholiek brandende olie- lampjes en 2 waskaarsen; en omneveld door voortdurend opstijgende rookdamp, zoodat mijn Haagsche neef, die trou- wens nooit de atmosfeer met cigar of pijp bezwangert „op een corpsvergadering voor een fatsoenlijk mensch 't niet vindt, om uit te houden.”

De gulden tijd is voorbij, toen nog honden de verga- dering met hunne tegenwoordigheid mogten opluisteren, en alleen hoort men nu nog soms uit de aangrenzende theologische collegekamer (wat schrille tegenstelling!), 't gejang der op- geslotene, of wel (is 't charge of fotografie?) 't gekef en schermutsel der vechtende honden, 't geen alle aanwezige meesters aanstonds naar buiten doet snellen, — alleen orden- telijke en geäclimatiseerde studentenhonden, zooals Quick, werden oogluikend toegelaten.

Daar valt de praeseshamer: fluks de notulen gelezen en — goedgekeurd, al herinnert zich de Ab-actis eerst daarna, dat in de vorige vergadering juist iets afgestemd was, waarvan hij de aanneming voorgelezen had, maar ieder haakte ook naar . . . de kwestie.

Vooral op de auditorenbanken was men vol spanning en een der pas aangekomenen, die dank zijne massa groenvisites en het groot aantal door hem bijgewoonde donderjolen met zijne „mensenkennis” wilde pronken, was telkens de vraagbaak, indien een nieuwe spreker optrad.

Als gewoonlijk werd eerst de interpellatie tot 't Collegium toegelicht en gevraagd: waarom dit niet van zijn regt tot straffen had gebruik gemaakt tegenover de Free. — Met een echt ministrieelen slag-om-den-arm klampte zich 't collegium aan den eenen kant in zijn antwoord vast aan de vrijheid van kritiek; aan den anderen kant legde 't zich reeds nu neer bij 't Besluit door de vergadering te nemen. Mogt 't zich door deze houding feitelijk buiten gevecht hebben gesteld, zoo was ze zeker verklaarbaar uit de gronden, boven vermeld.

Daar trad een onhandig vriend op van de Free, een niet-jurist, die op grond van de letter der wet, waarin 't Collegium alleen voor zijne daden werd verantwoordelijk gesteld vroeg, of waar juist dat lichaam hier iets niet gedaan had, 't artikel wel toepasselijk was?

Op de auditoren-banken werd 't critisch vernuft van dezen spreker bewonderd, die de zaak immers op de ware wijze aanpakte en daarenboven eene nieuwe kwestie op 't tapijt brngt, en . . . lang leve elke nieuwe kwestie!!

Een jurist vroeg 't woord en trachtte op grond van Romeinsche en hedendaagsche regtsbeginselen de opgeworpene stelling toe te lichten, waarop de grappenmaker van 't corps, de heer Richard de Veer, over den achtersten catheder hangend 't voorstel deed: eene commissie te benoemen

die in overleg met Collegium en Praeses der juridische faculteit de vraag zou onderwerpen aan 't oordeel van een hooggeacht en kundig jurist, die reeds meer de jongelui met zijne gewone minzaamheid van advies had gediend. — Applaus.

Gelukkig begon aan 't Collegium dat gezeur te vervelen en 't hakte den knoop door, met zelf zich voor alles aansprakelijk te stellen, wat op de collegiumvergadering besloten was; waarop de niet-jurist, om toch wil van zijn spreken te hebben, verzocht, dat die mededeeling als authentieke wetsverklaring in de notulen zou worden opgenomen, hetgeen echter natuurlijk door 't collegium bestreden werd.

Te ver zou mij 't voeren, de verschillende sprekers te laten optreden. Als gewoonlijk dwaalde 't debat dikwijls op bijpaden af en werden toespelingen op personen, beroep op Virtus, Concordia, Fides en — versprekingen stormachtig toegejuicht.

Moties werden voorgesteld: een om de houding van het Collegium goed te keuren; een andere om het te verzoeken: boete, een 3^e: schorsing, een 4^e: vervallenverklaring van 't lidmaatschap aan de Free op te leggen -- en eindelijk stelde de grappenmaker met sonore stem eene motie voor, die hij den Ab-actis tegelijk dicteerde: dat het Leidsche Studentencorps, gehoord ieders inlichtingen en ieders motie, besloot geene motie uit te brengen, — 't geen door een heftig partijganger als smoring der discussie werd uitgekretten en door iemand, die naast mij stond: „als misschien 't wijsste van alles.”

Zelfs den meest geduldigen en hoorgragen begon intus-

schen die eindelooze discussie te vervelen, en juist wilde iemand, die anders nooit een woord zei, voorstellen: om tot stemming over te gaan (van welke motie men gewoonlijk 't meeste wil en de minste moeite heeft), toen plotseling uit het gangpad vlak voor de Professorenbanken eene heldere stem zich verhief:

„Ik vraag 't woord, Praeses!”

Aller blikken rigtten zich naar de plaats, van waar de stem kwam, maar zelfs de „mensenkenner” op de auditorenbanken herkende den eigenaar er van niet; ja opperde zelfs de onderstelling (o, schandelijke onkunde der na zoo rijp beraad en met zoo groote ernst onderteekende corpswetten!), dat 't zeker een introducé was van eene andere academie. Niet lang verkeerde men echter in onzekerheid; want reeds klonk 't uit den mond van den grappenmaker z o, dat 't geheele auditorium in schateren uitbarstte: „B ok-w rm”, met nabootsing van zeker welbekend vogelgeluid — en er was maar  n roep: 't is toch een geestige kerel, die Dick de Veer.

Die naast mij stond maakte de opmerking: „nu kan de Boecker ook wel zwijgen.” — Deze scheen echter niet van deze meening te zijn; ten minste hij stoorde zich noch aan Praeses' smeekende blik om „maar van 't woord af te zien,” noch aan 't geroep van: „Stemmen! stemmen!”, noch aan 't geschuifel en gesis, hier en daar door de partij van de Free aangeheven.

Slechts een herhaald: „'k vraag 't woord, Praeses!” noopte dezen eindelijk het te geven met de toevoeging: „ik hoop, dat echter de geleerde spreker niet te breed zal zijn in zijne

beschouwingen," waarop ik de zeer juiste opmerking hoorde maken: „dat 't toch niet te pas kwam, dat zelfs een praeses aardigheden verkocht over sommige personen, indien hij vooruit wist de lagchers op zijne hand te hebben." — Praeses had intusschen een applausje ontvangen en dus zijn doel bereikt.

Nog wilde een clubje den spreker doodschreeuwen, maar op de auditorenbanken was men al te nieuwsgierig naar den nieuwen spreker; vooral, omdat 't zulk een obscure kerel bleek te zijn, dan, dat 't geroep van „stemmen" niet beantwoord zou worden met „harder!"

't Laatste was trouwens niet noodig, want boven geschuifel, geroep en geluiden klonk reeds Etiennes krachtige stem:

„Meneeren! 't was in 't jaar 1866, dat op de vesting Königstein, aan de Pruissische grens in Saksen gelegen, 's morgens het berigt bij den bevelvoerenden hoofdofficier von Treitschke kwam van den uitgebroken oorlog tusschen Oostenrijk en Pruissen. — Een oogenblik later kwam haastig de adjudant melden, dat aan de overzijde van de Elbe drie vijandelijke Uhlanen reeds waren gezien; en de geposteerde kanonnier meende, dat één schot voldoende was om alle drie in 't zand te doen bijten.

De reeds in de dienst vergrijsde bevelhebber begaf zich naar den buitenwal en zeide juist op 't oogenblik dat het schot af zou gaan, op kalmen toon: „mik één streep hooger en brand dan in Godsnaam los! — Slechts opschrikken, waarschuwen, dat we ons niet ongestraft zouden laten trotseren, is voldoende."

Spijtig gehoorzaamde de soldaat aan 't bevel. 't Schot

dreunde en... eenige seconden later zag men 2 paarden met 3 man er op in vollen ren den weg kiezen naar het Pruisische kamp; 't 3^e had door den schrik zijn berijder afge worpen, die naast een zijner makkers te paard was gespron gen. — De Duitsche broederoorlog was uitgebroken; maar hij, die het sein voor het eerste schot gaf, behoefde eigenlijk later geen heldendaden meer te verrigten om onvergetelijk te blijven." 1)

Bij de eerste woorden van de Boecker was het afkeurend gemompel eer toe dan afgenomen: Voor verhaaltjes was 't toch wezenlijk noch de tijd noch de plaats — maar langzamerhand had de nieuwsgierigheid de overhand verkregen, die voor belangstelling plaats maakte, toen op zoo korte en toch zoo duidelijke wijze ook eene bestraffing van geschonden eer werd geschetst.

Instinctmatig gevoelde men: er schulde meer in 't eenvoudige verhaal, dan uiterlijk scheen; en toen Etienne eensklaps zweeg en ieder nu volle vrijheid gaf nogmaals: stemmen! te roepen, of te siffleeren — verhief zich geen geluid uit de daar even nog zoo woelige, opeengepakte vergadering: geen der partijen had een vijand herkend; beiden hoopten een vriend te zullen zien optreden, of des noods dezen spreker als scheidsregter.

Even speelde een ironisch lachje om Etiennes mond; even keek hij Dick de Veer, die als aan zijn lippen had gehangen, met zachten blik aan, en vervolgde toen:

1) Historisch.

„Ik zou hier kunnen eindigen, Praeses! want u hebt mij verzocht kort te zijn en mijn advies ligt reeds in 't gesprokene . . . Maar indien mij de toepassing geoorloofd is, welnu! Ik ben 't niet eens met hen, die meenen, dat de geheele zaak, waarover de Interpellatie loopt, niets om 't lijf heeft. Te zeer, Meneeren! is de toestand van ons corps gespannen, ongezond en dus gevaarlijk, dan dat, waar hij zoo kras, als door den heer de Free dit geschiedde, werd besproken, onverschilligheid geene onvoorzigtigheid zou zijn.

De vraag is hier echter niet, Meneeren! wie 't meest den mond vol heeft van liefde voor 't corps en 't krachtigst optreedt voor geschondene eer, maar veeleer deze: wie 't verstandigst die liefde weet te toonen, wie 't meest overeenkomstig de waardigheid van het corps zijn eer weet te handhaven?

En dan beweer ik, Meneeren! dat waar zooveel krasser door sommigen in de buitenwereld ons corps wordt beoordeeld en door anderen met daden geschiedt, wat de Heer de Free slechts met woorden deed, al vallen beide categorien niet onder de letter der wet, dat dan van 't voorgestelde Ostracisme tegen dezen bepaalden persoon niet moet gelden: „te zware straf!” maar „te groote eer!”

Dan beweer ik nog eens, dat ijdel magtvertoon in dezen juist zou bewijzen, dat men niet het gewigt van 't oogenblik en de gevolgen van zulk een daad beseft. — Onnoodig, want hierop komt het aan, zou ze alligt afscheiding te weeg brengen van hen, die met den beschuldigde instemmen of den genomen maatregel onstaatkundig vinden; terwijl eene ernstige, maar krachtige afkeuring van 't gebeurde in

't algemeen, de ontevredenen eer tot nadenken zou stemmen; in elk geval hen overtuigen, dat 't corps niets liever ziet dan in den broederband ook hen behouden te zien.

Men zal mij zeggen: maar weet ge dan niet, dat de een zal zeggen: „zij durfden niet” en de ander: „waartoe dan art. 13?” — Dergelijk oordeel, Meneeren, werd ook vóór en in Köningstein gehoord. Slechts één roep was er in 't Pruisische kamp over de onhandigheid van den Saksischen kanonnier, en deze zelf zag in zijn bevelhebber bijna een verrader. Maar toen in de volgende dagen bleek dat, indien alle Oostenrijksche schutters Saksische waren geweest, de Pruisische adelaar welligt 't onderspit had moeten delven en Köningstein's generaal om zijn juisten blik en edelen zin tot hoogere waardigheid door zijn koning werd geroepen — toen, Meneeren! zag zoowel vijand als vriend in, dat, wat onhandigheid of gebrek aan moed scheen, slechts weezin tegen nutteloos bloedvergieten, ja de beste taktiek moest genoemd worden.

Ge vraagt me weer op nieuw: „Maar weet ge dan niet, dat uw beroep op gematigdheid en eenheid geschiedt in eene vergadering, waar 't is Club tegen Club, Aristocraten tegen Democraten, Chic tegen niet-Chic, Juristen tegen niet-Juristen, Vox tegen Weekblad — en dat de partijhoofden hier tegenwoordig niet ligt hunne overtuiging zullen ten offer brengen, of (spreek opregter!) hunne persoonlijke veeten vergeeten?”

Ik weet 't, Meneeren! Maar sta mij toe, ook daarop te antwoorden met een sprekend voorbeeld uit uwe eigene herinnering! Mag ik? . . .

„Spreek door, spreek door,” was 't algemeen geroep.

„Welnu, Meneeren! de meesten onder u zullen zich nog wel dien 1^{en} April avond herinneren, waarop 't gezellig zamenzijn op de kroeg plotseling gestoord werd door brandgeroep en klokgelui en een oogenblik later ieder de Vrouwensteeg doorsnelde naar de Haarlemmerstraat, waar de vlam reeds uitsloeg uit 't pakhuis. Ook ik bevond mij toen daar; en nog levendig herinner ik mij, hoe toen onder vreugdegejuich door de aanwezige jongelui Brandspuit N°. 8 geännexeerd werd en weldra onder gezamenlijk Iö Vivat de eerste waterstraal den vuurduivel bestookte. — Toen ja, Meneeren! stond ik zelf aan de pomp tusschen de heeren . . . de Free van Braamen en Dick de Veer in! . . . (applaus) — en na 't blusschen snelden we mede, met ons drieën geärmd en 't veldteeken N°. 8 voorop naar onze societeit, om daar tot 't aanbreeken van den dag zonder onderscheid van clubs, jaren en standen broederlijk bijeen te zijn! — Wat had die eenheid plotseling doen ontstaan? Niets anders, als 't gemeenschappelijk streven om een dreigend gevaar te vermindern. Daarvoor werden veeten, afscheidingen vergeten; en al eisch ik nu niet, dat voor goed die verschillen verdwijnen, — telkens waar ons aller belang tot eendragt noopt, daar zij ons symbool: Brandspuit N°. 8!, worde geen waarachtig beginsel opgeofferd (dat nooit!), maar wèl — personen vergeten voor zaken en bijzonder voor algemeen belang!

Of wilt ge een voorbeeld ter waarschuwing van meer gelijksoortigen aard, als 't nu behandelde? Stel, dat in een ander Studentencorps b. v. vóór ongeveer 25 jaar de 2 toen gescheidene deelen, waarin de studeerenden waren gesplitst,

onder luid vreugdegejuich waren vereenigd, zoo men verwachtte niet alleen in naam maar ook inderdaad. — Onderstel verder, dat wanneer over 1 of 2 jaar de 25jarige verjaardag van die zamensmelting gevierd werd — welk denkbeeld zou ge dan van dat feest ontvangen, indien b. v. aan den vooravond van den gedenkdag dier vereeniging door iemand van de eene partij gedronken werd (want er moest toch gespeechd worden) op de ander maaar „niet zooals deze was, maar zooals ze wezen moest”! — Ge noemt die onderstelling ongerijmd, vooral met 't oog op aanwezige Reünisten, die immers van zulk eene taal zouden walgen; ja, ge verwijt mij misschien, dat men zelfs door deze onderstelling alleen reeds de uiterlijke eer van zulk een corps zou schenden. — En toch, ik geloof 't niet, Meneeren! juist wanneer ik, zooals in ons corps, onder beide partijen vrienden had, zou hunne oneenigheid mij spij'en; en omdat ik dan ook zou weten, dat de edelsten aan beide zijden in den grond evenzeer de afscheiding betreuren, die volgens mijne eigene ondervinding gewoonlijk slechts voortspruit uit: miskenning vooroordeel misverstand — daarom zou ik durven waarschuwen voor mogelijke gevolgen der bestaande tweespalt!

Brengen we ook weder dit voorbeeld over op onzen toestand! Wat zou 't zijn, Meneeren, indien, wanneer wij over eenige jaren den 300jarigen gedenkdag der stichting onzer akademie zullen vieren, waarmede ik evenals gij allen zeker zoo niet als Student, dan toch als Reunist hoop mede te doen — wat zou 't zijn, indien de dan van Noord en Zuid Oost en West opgekome ne Reünisten hier in deze zaal ter

verwelkoming een corps vonden verdeeld door partijhaat, uitsluiting, en broedertwist, ja — wroetend in eigen ingewand?

Zouden die Reünisten niet zich hun nakroost schamen? niet wenschen nooit ter bedevaart opgegaan te zijn naar de heilige plek, waar de door hen nagelatene reliquiën (hun voorbeeld en de geschiedenis van 't corps), zóó met voeten getreden werden? — Ja, zouden ze niet 't stof van de voeten afschudden bij 't haastig ontvlugten van ditzelfde auditorium, waar kunstmatig feestgejuich werd gehoord en feesttooi gezien, terwijl boetsalmen en rouwfloers alleen passend waren? (Daverend applaus).

Er zijn Meneeren! reeds vele moties voorgesteld en haast zou ik vreezen u met eene nieuwe den zoo kostbaren tijd te rooven, indien ik niet een stille hoop had, dat uw aller beter gevoel 't mijne zou deelen en zonder hoofdelijke stemming uw eenig, maar ernstig antwoord op interpellatie, discussie en artikel des Heeren de Free zou zijn:

„Het Leidsche Studentencorps zeer betreurende al wat in den laatsten tijd moge gesproken of geschied zijn, om verdeeldheid in 't leven te roepen en 't corps zelf in minachting te brengen, hoopt en verwacht, dat herhaling niet meer zal voorkomen, zoowel in 't belang der schuldigen, als van 't corps zelf — en gaat over tot de orde van den dag.”

En wanneer ge me nu vraagt, welk verschil er is tusschen mijne motie, en die welke 't zij zwijgen, 't zij handelen inhouden, dan roep ik den voorstanders der laatste toe: mik één streep lager en — brand dan los!”

— Er zijn oogenblikken in 't leven van een volk, van een mensch, ook van eene corporatie, die meer beteekenen dan

jaren levens of dagen beraadslagens; 't zijn die oogenblikken, waarin plotseling de edele geestdrift ontwaakt, waaruit zoovele groote en goede daden voortspruiten. — Zulk een oogenblik doorleefde toen ons corps.

't Was niet zoozeer de sierlijkheid van woorden of frischheid van redeneertrant, die de vergadering aan Etienne's lippen had geboeid gehouden; maar 't gevoel vooral, dat eindelijk iemand opstond, die warsch van alle partijzucht, zonder transactie met eenig waar beginsel, krachtig maar ernstig, een beroep deed op ieders liefde voor de gemeenschappelijke zaak.

Zelfs, 't eerste oogenblik nadat de Boecker's laatste woord, dat als eene wapenkreet had geklonken, was weggestorven, scheen 't, alsof applaus niet de ware uitdrukking was voor de dankbaarheid gepaard aan sympathie en men nog te zeer onder den indruk van het gehoorde was.

Slechts één was er, die 't ware antwoord wist te vinden op zulk spreken van dien persoon: van achter den Praeses sprong eensklaps iemand naar omlaag, liep op Etienne de Boecker toe en — drukte hem, zonder een woord te zeggen, met warmte de hand.... 't Was de grappenmaker van 't corps, Dick de Veer, die nooit zeker zooveel succes van een zijner geestigheden had gehad, als nu hij zoo ridderlijk in één bijvalsteeken berouw en bewondering vereenigde.

Toen ook volgde een applaus zoo donderend, als zelf tienjarigen zich niet herinnerden ooit binnen de eeuwenoude muren gehoord te hebben.

Het debat was daarmee wel niet uit. De Free vroeg: of dat nu vrijspraak of veroordeeling beteekende? — De Boecker antwoordde: slechts waarschuwing!

Een der interpellanten vervolgde: of de geschondene eer dan nu gewroken zou zijn?

„Meent ge, dat na belediging een kaakslag 't eenig mogelijke antwoord is, dan zeer zeker: neen!” was 't wederwoord, „maar gelooft ge met mij, dat soms een krachtig en ernstig antwoord, in 't oog der omstanders, evenzeer den belediger van zijn ongelijk overtuigen moet, als vooral den beledigde vrijpleiten, dan ongetwijfeld ja!” en . . . 't einde was dat de motie—de Boecker Sr. met groote meerderheid werd aangenomen, zonder dat de minderheid tot verder verzet er door geprikkeld werd.

En Charles? weggedoken in een hoekje der doctorenbank, had hij van 't begin der corpsvergadering af geen oogenblik naar den overkant gekeken, waar zijn broër stond. — Toen eindelijk deze zelf 't woord nam, las ik op zijn gelaat de spijt, dat zijn eigene clubgenoot zelfs door Etienne zou worden aangevallen en vooral van hem ging 't geroep om: stemmen! uit. Maar, toen na 't verhaal van Königstein ook hij gevoelde zich bedrogen te hebben in zijne verwachting, begon Charles aandachtig te luisteren: ja, dat waren dezelfde klanken, waarmede op kostschool Etienne even krachtig optrad tegen onderdrukking van den zwakke, als vóór herstelling van gepleegd onregt! Was 't onnatuurlijk, dat hem toen ook weer 't hanencongres voor den geest kwam, 7 jaar geleden door Etienne zoo boeiend geschilderd? en — toen eindelijk uit de geheele motie bleek, hoe zonder zijne overtuiging te verloochenen, toch Etienne den clubgenoot de dreigende straf wilde besparen, toen werd zijn gemoed vol!

Was 't bewondering van zulk een edel karakter, blijdschap over de waardeering van zijn broer door 't corps of berouw over onregtmatige verdenking? Ik geloof alles te zamen.

De corpsvergadering was afgelopen en in groote en kleine reien verspreidden zich weldra allen over 't Rapenburg.

Juist, toen de eersten uit de academie op de binnenplaats traden, verlichtte de maan, die reeds den geheelen avond fantastisch 't gebouw had beschenen met haren zilveren glans, 't getraliede examenbord; en, nadat Charles met scherpen blik de Examenbriefjes van den volgenden dag onderaan links in de hoek ontcijferd had, las hij tot zijne verbazing en ontroering:

In Facultate Philosophiae Theoreticae et Litterarum Humaniorum examen habebitur J. E. de Boecker pro gradu candidatus, etc.

Charles was ongemerkt uit 't gezigt van clubgenooten en kennissen verdwenen: hij wilde alleen zijn. Nog eens overdenken 't bezoek bij Etienne 's morgens en besluiten tevens, wat doen, van avond; want, nu moest 't geld er zijn!

Langzamerhand werd hem duidelijk, wat Etienne met zijne schijnbare onverschilligheid bedoeld had. — Waaraan niemand zijner kennissen gedacht zou hebben, dat had zijn broer alleen nog durven doen: een beroep op zijn eigen beter weten, zijn eigen eergevoel. — Wat was 't? volslagen onkunde omtrent de laagte, waartoe hij door de vleierij, den drank en het spel reeds gezonken was of verwachting,

dat nog niet alle beter gevoel verdwenen was? Charles hoopte nog de mogelijkheid van 't eerste; maar, indien één ten minste nog verwachtte, dat hij uit eigene beweging nooit een laag, valsch middel zou verkiezen, ook al steeg de nood nog zoo hoog, welnu! dán zou hij toonen, dat men zich niet in hem bedrogen had. — En dan liever nog eens aan 't spel, in de hoop misschien dan van avond nog 't verlorene terug te winnen, al walgde hij na de laatste nacht van de groene tafel; liever door ieder voor „speler” uitgescholden, dan in eigen oogen gebrandmerkt als woordbreker tegenover zijn vriend in de Oost.

.

Daar was hij bij zijne kamer. Wat! licht op? Men zou hem toch niet willen verhinderen den laatsten trein nog te halen?

Hoe verrast was hij echter eenige kennissen reeds hem wachtende te vinden, waaronder ook Etiennes overbuurman, die hem mededeelden van Frits 't gelede verlies gehoord te hebben en blijde te zijn de som nog bijeen te hebben kunnen brengen.

Op zijne weigering, daar vóór zijne meerderjarigheid hij 't niet zou kunnen terug betalen, werd hem verzekerd, dat dit ook niet noodig was. Slechts één uitdrukkelijke voorwaarde was bij 't geven van het geld gesteld: dat hij zijne clubgenooten beloven zou, nooit meer te pariëren of hazard te spelen.

Ofschoon Charles eenigsins verwonderd was, dit te hooren van hen, die hem er eer toe hadden aangezet, nooit in elk geval er over hadden durven onderhouden, waardeerde hij die degelijkere belangstelling en billikte den eisch.

Na hartelijke dankbetuiging verzond hij 't geschonkene, gaf nog dienzelfden avond de rekeningen ter betaling van zijn vriend, maar toen ook — brak de angst, vermoeijenis en al 't ondervondene in de laatste dagen hem op en, toen zij afscheid namen, gevoelden de kennissen reeds, dat zijne hand beefde.

III.

HEREENIGING EN AFSCHIED.

Die Erinnerung ist das einzige Paradies, aus dem wir nicht vertrieben werden können.

JEAN PAUL.

Nog denzelfden avond van de corps-vergadering werd bij mijn buurman de Boecker 't volgende briefje bezorgd:

Beste broer! Hartelijk dank voor je speech op de corps-vergadering. Ieder was er over uit. Ik weet echter, dat je zulks minder schelen kan; en je voornamelijk om mij 't hebt gedaan.

Wat 't geld betreft, ik ben geholpen. Mijne vrienden hebben 't nog bij elkaar gekregen en mij 't geleend, onder bepaling van teruggave bij mijne meerderjarigheid en uitdrukkelijke voorwaarde, dat ik niet meer zou hazardspelen of

pariëren. Je ziet, dat ze dus nog al wat voor me over hebben en mijn eigen belang meer behartigen willen, als gij misschien en ik zelf, zeker, had verwacht.

Ik heb echter al te veel leergeld betaald, dan dat ik niet blij zou zijn nu gedwongen te wezen, 't spelen te moeten laten.

Wat 't heden middag genoemde middel betreft, ge kunt verzekerd wezen dat ik na de corps-verg. toch al besloten was, nooit op die wijze 't door je in mij gestelde vertrouwen te beschamen. Ook daarvan hebt gij door uw verstandig antwoord den eer.

Zelf zou ik den inhoud dezes wel zijn komen mededeelen; maar naauwelijks was de zaak van avond geschikt, of ik voelde mij niet lekker en mijn lui raadden mij aan, om wegens de heerschende epidemie liever t'huis te blijven.

Ik denk, dat ik van nacht kou heb gevat in 't rijtuig vooral op den bok. Hé, dat was ook een togtje! nog wat erger dan onze wandeling in mijne eerste week op kost-school. Herinner je nog wel, Etienne?

Nogmaals hartelijk dank van

je je innig liefhebbende broer
CHARLES.

Dit was 't laatste schriftelijk bericht dat Etienne van zijn broer ontving.

Den volgenden dag kwam de oppasser des laatsten den Examinandus zeggen, dat meneer nog niet beter was, en daarom tot zijn spijt niet aan de Academie kon zijn.

Etienne, met summa cum laude gekroond, begaf zich

dadelijk na 't judicium naar zijn broer en bemerkte reeds aan lusteloosheid en rillerigheid, dat de koorts in aantogt was.

Twee dagen later verspreide zich als een loopend vuurtje 't gerucht op de kroeg: „De jongste de Boecker heeft de typhus,” en „'t is jammer van zoo'n knappe, aardige, gezellige kerel!” werd er gewoonlijk bijgevoegd. — Nu eerst bleek echter daarbij, hoe de publieke opinie, die toen 't nog tijd was, 't hem nooit had durven zeggen, waardoor zij de ziekte misschien had kunnen voorkomen, nu te regt de aanleiding van deze voor een groot deel aan eigen schuld toeschreef.

Etienne had zich dadelijk als ziekeoppasser aangeboden en daar de lijder trouwens niemand anders aan zijn bed wilde dulden stond mijns buurmans raam weken achtereen open, als bewijs zijner afwezigheid.

Tegen alle verwachting werd de zieke beter, maar rond-uit verklaarde dan ook de docter, dat hij de genezing voor een groot deel toeschreef aan hem, die met zooveel vastheid en toch ook bijna moederlijke zorg verpleegd had; en een professor, door den voogd uit Amsterdam gezonden, leidde uit Etiennes opmerkingen en hulp af, dat hij minstens candidaat in de medicijnen moest zijn.

Toen Charles twee maanden later weer voor 't eerst de kroeg zou binnentreden en er op stond, dat dit in gezelschap van zijn broer zou geschieden, trok deze alleen zijn verzet in, na de verklaring van Charles, dat hij dan nooit meer er een voet wilde zetten. Ieder der toen aanwezigen zal zich zeker nog herinneren, hoe dan ook, toen Charles leunende op zijn ouderen broer langzaam door de dubbele

deur voor 't eerst zich na zijne ziekte vertoonde in het lokaal van zoovele herinneringen voor hem, er aan 't ooverdoovend hoerah! geen einde kwam.

Den avond van dienzelfden dag werd ik na langen tijd weder aangenaam verrast, door 't tegelijk digtslaan van de deur regts van mij en 't opligten van den klink der mijne, altijd 't sein dat mijn buurman even kwam oploopen.

„Wel! dat doet me plezier, je weer eens te zien,” begon ik, na de eerste begroeting, „maar je ziet er vermoeid uit, Etienne! Ik zal de kagchel wat opstoken; ga in de gemakkelijke stoel zitten! Dan moeten we nog eens een ouderwetsch keuvelavondje hebben.”

Eenige minuten later stond 't bisschopketeltje op mijn gaskomfoor; ik sloot mijn schrijftafel, en weldra zaten we beiden gezellig voor den open haard, die eens zoo lustig zijne vlammen door de 2 kagchelgaten deed krullen.

We hadden een poos over allerlei zaken gesproken: over Charles' ziekte, de oorzaken er van, 't oppassen enz. en reeds voortdurend scheen 't mij, alsof Etienne iets op de lippen had, dat hij niet kon verzwijgen.

Eindelijk schoof hij plotseling zijne stoel naar de mijne vatte mijn hand (wat was de zijne klam!) en begon haast fluisterend:

„Frans! ik ben voornamelijk van avond bij je gekomen, om je eens wat meer te vertellen over mijne familie, over mijn vader.... Zie je! om Charles. Nooit zou ik er misschien aan gedacht hebben iets daarvan aan een vreemde mede te deelen, indien ik niet de mogelijkheid vermoedde,

dat ik, Frans! nooit dien 300^{en} gedenkdag van Leidens stichting zal mede vieren, waarvan ik op de Corps-vergadering sprak . . . je begrijpt me misschien!"

„Kom, kerel! wat 'n gedachte! je moet na al dat waken en oppassen eens een reisje gaan maken en dan kom je na de Groote weer fiks und fertig terug, en dan zie ik onder de gepromoveerden met den kap nog eens mijn buur . . .”

„Asjeblijft, Frans!” (Etienne werd altijd knorrig als men op zijne kunde en verdiensten zinspeelde) „maar in elk geval ik bedoel, dat ik, wat er ook moege gebeuren, gaarne aan iemand ten minste verteld had, waarom ik zoo bezorgd voor Charles was, en waarom . . . maar ge zult na mijn verhaal dat alles begrijpen.”

En nu deelde hij mij mee, hoe ook zijn vader een speler was geweest en zoo hartstochtelijk zelfs aan 't spel verslaafd, dat hij op zekeren dag met afzetting van zijne betrekking van 't Hof bedreigd werd, indien hij niet ophield aldus 't prestige zijner betrekking in de waagschaal te stellen. — Op dienzelfden dag verloor hij ook nog zulk een groote som, dat hij die, door plotselinge daling van effecten, niet meer meende vóór den bepaalden termijn te kunnen afbetalen. — In 't kort, op zekeren dag, toen Etienne alleen met zijne mama thuis was, klonk plotseling een schot . . . Etienne haastte zich naar zijns vaders studeervertrek en vond hem daar, met 't hoofd op de tafel liggende, in 't bloed badend: in de eene hand hield hij 't nog rookend pistool, in de andere een verkreukeld manuscript „Manière infallible de gagner au baccarat!” Hij had den vorigen avond voor 't laatst met behulp zijner uitvinding alles willen terugwinnen:

't Verlies was slechts verdubbeld . . . hij begreep noch de schuld te kunnen voldoen, noch 't spel te kunnen laten varen; wilde de schande van afzetting vermijden en zijn laatste woord tot zijn oudsten zoon was geweest :

„Vervloekt . . . spel!”

Nooit, nooit zou Etienne dat tooneel vergeten. Zelf was hij bewusteloos neergevallen. Maar nu in slapeloze nachten en akelige droomen zag hij altijd diezelfde verschijning, hoorde hij altijd knarsetandende dat woord uitstooten door . . . zijn vader!

En nu verklaarde zich verder alles. 't Haastige vertrek uit Brussel, omdat de geschokte moeder niet meer die stad van zoo treurige herinnering wilde bewonen en daarbij ook hoopte daardoor voor haar jongste de verschrikkelijke gebeurtenis geheim te kunnen houden.

Met de hem eigene takt had Etienne begrepen, dat Charles slechts in 't geloof aan een beroerte moest gelaten worden; nooit moest gekwetst worden door de gedachte, dat zijn vader zelfmoordenaar was geweest. Maar daaruit verklaarde zich tevens zijn eigen afschuw van alle spel, zijn angst ooit schuld te maken; de spoedige dood der verpletterde moeder; zijn teruggetrokkenheid aan de Academie, omdat hij altijd vreesde dat een onwetende of onnadenkende hem in groot gezelschap plotseling bijzonderheden zou vragen omtrent, wat hij voor altijd in eigen gemoed wilde begraven houden en . . . vooral, indien Charles er eens bij was geweest en dan deze op zijns broeders gelaat verlegenheid had gelezen na de vraag: en waar stierf je vader aan, en waarom vertrokt gij zoo spoedig hierheen?

Daarvandaan eindelijk de titel van het werk, alleen verklaarbaar uit Etiennes voortdurend schrikbeeld: 't spel.

Wel een uur duurde't, alvorens Etienne op zijne eenvoudige maar daardoor juist zoo aangrijpende wijze alles had medegedeeld en toen liet hij er op volgen „je zult vragen waarom ik dat alles je vertelde?” Omdat ik bemerkte heb, zoo ver ik kon nagaan, dat Charles 't zelfde karakter heeft als zijn vader: 't zelfde eergevoel, dezelfde goedhartigheid, dezelfde aantrekkelijkheid in den omgang; maar ook dezelfde zwakheid van karakter, geringe vastheid van wil, 'dezelfde geleidelijkheid, om zich door anderen te laten meeslepen. En nu ben ik bang Frans, dat zijne beterschap van korten duur zijn.

O, noem me niet wantrouwend of zwaarhoofdig,” riep hij uit, toen ik hem in de rede wilde vallen, „ik ken Charles; ik ken hem, durf ik zeggen, alleen, en dan zou ik zeggen is alleen een geweldige schok in staat om hem... want daar komt 't eigenlijk op aan... een ander mensch te maken... O! laat hij behouden dat eergevoel, die goed-aardigheid waarom ik trotsch op hem ben; maar die drift aan den eenen kant, die zwakheid van karakter aan den anderen, die moeten plaats maken voor pligtsbesef, voor gevoel van verantwoordelijkheid en, kijk! nu Frans!” en zijn stoel kwam nog digter naar mij toe, „daarom heb ik hem ook vroeger verteld van dat boek; hij kan er uit zien hoe mijn streven is, al mogt 't mij niet altijd gelukken, door woord en daad in 't huisgezin, den vriendenkring, de maatschappij nooit iets te zeggen of te doen, waarover ik 's avonds berouw zou kunnen hebben en — misschien daardoor ook nuttig voor anderen te kunnen zijn.

't Zal je misschien bevreemden, dat ik, die zoo weinig van moraliseeren houd, zulke beschouwingen lever. Ze dienen ook alleen tot inleiding van dit dringend verzoek: indien, wat ik vrees, de door ziekte en ervaring ondervondene schok niet sterk genoeg mogt geweest zijn, hij weer instort misschien, weer zijne beste voornemens — 't sterfbed zijner moeder vergeet „(Etienne sprak nooit van Charles verplichtingen tegenover hem zelf)” en ik er niet meer ben om 't te verhoeden, deel jij hem dan dit alles mede, wat ik van avond vertelde en waarvan ik de waarheid zoo lang mogelijk voor hem wilde verbergen. . . . beloof je 't me, Frans?”

Ik drukte hem zwijgend de hand. . . .

't Was reeds tegen 1 uur, toen mijn buurman opstond, en bij 't afscheid nemen scheen 't mij, of zijn hand nog klammer was geworden.

„Ik zie je spoedig eens bij mij,” was de laatste vraag.

„Morgen al!” was mijn antwoord.

Ik liet hem uit en terwijl ik hem langzaam de trap naar boven hoorde gaan, dacht ik (vreemd denkbeeld! niet waar?) wanneer hij ze weer zou afstijgen. . . . 't was toch immers, of hij al de koorts had!

En bovengekomen, overwoog ik nog eens al 't gehoorde: alles begreep ik nu en na elke mededeeling was hij hooger in mijne achting gestegen.

Alleen wist ik toen nog niet, wat dien morgen van de corpsvergadering door Etienne gesproken en gedaan was. Alles toch wat hem zelf slechts in mooi en Charles in slecht daglicht kon stellen, zonder dat 't noodzakelijk was om mijne kennis van zijns broeders karakter te vermeerderen,

had hij ook mij verzwegen. 't Gesprek deelde mij Charles zelf echter later mede; Etienne's zelf opofferende daad, waarvan ik aan 't raam van mijn overbuurman slechts de ontknooping had gezien, vernam ik reeds de volgende week, maar hoe?

Reeds den volgenden dag zat ik aan Etienne's ziekbed. De angst over 't lot van Charles, en vooral de vermoeyenis door waken en oppassen had zijn toch reeds niet krachtig gestel geschokt; en harde koorts en wisselden slechts pijnlijke benaanwdheden af.

Hij ijelde voortdurend en 't onderwerp, waarop de kranke hersenen zich moetobden waren voortdurend allerlei gedeelten uit zijn boek. En toch voortdurend was 't, alsof andere personen ze verhaalden. Soms b.v. was 't een gesprek met een boer in Gelderschen tongval over 't geplante zaad of zijn beesten; een volgend oogenblik als diplomaat in de antichambre van het vorstelijk paleis, waarbij het vloeiend Fransch Etiennes afkomst en vroeger verblijf in hoogere kringen verried. Nu eens een geleerd gesprek over eenig Grieksch Handschrift met een Professor; dan weder een schilderachtig verhaal aan een schoolkind.

Maar altijd lag er tendenz in verscholen, altijd was de titel „Tenu!” er op toepasselijk, 't zij 't een goed of slecht beginsel was, waaraan de sprekende persoon leven en handeling vastknoopte. En 't zij beslistheid of zachtheid, nederigheid of gevoel van eigenwaarde de grondtoon uitmaakte van Etiennes beschouwing er over, altijd verried zich 't zelfde, edele karakter.

Eens scheen 't, alsof 't slot van 't boek als in zijne gedachten voorbijtrok. Charles en ik luisterden aandachtig, wat daarop zou volgen. — Eerst eenige oogenblikken, waarin zeker de ijrende een ander meende te hooren spreken; toen antwoordde hij zelf smeekend en jagend:

„Nee, Charles! nee, 't is niet te veel; je hoeft 't me niet terug te geven. Heusch! m'n jongen, ik heb 't niet zoo noodig. 't Is niet te veel, wat ik voor je opoffer, want je bent immers m'n eenige broer.... maar een ding moet ge me je dan ook beloven, vast beloven, zal je? Charles! nooit, nooit weer te spelen; want zie je, m'n jongen!” en de stem verhief zich: „'n speler staat ten slotte voor niets: haat, nijd, oneerlijkheid, valsch spelen, misbruik van vertrouwen, wanhoop... ha!... zelfmoord!” en met een rauwe gil viel de ijrende weer in zijn kussens terug. Daar rigtte hij zich plotseling weer op; en als tot iemand die worstlend was met den dood klonk 't angstig: „Papa, Papa! wordt toch wakker!.... Alleen een knarse-tandend: „vervloekt spel!” murmelde hij daarop in zich zelf. — Daarop nog even, evenals na den demonengrijns een engelenglimlach: „Zoo waarachtig als ik u en Charles lief heb, ja moeder!”.... en gedurende een kwartier stoorde weder niets de stilte, behalve het eentoonig tikken der pendule en.... hartstogtelijk snikken naast mij. — Charles had alles begrepen; en ik nu ook, wie 't geld voor de speelschulden gegeven had en de uitdrukkelijke voorwaarde er bij had gesteld.

Nog eene week op en af, bij kennis en bewusteloos en eindelijk nog, vóórdat de doctor zelfs 't vermoedde, kwam

de dag, dien ik mij altijd met een rouwfloers bedekt denk.

Etienne was in de laatste dagen doodelijk zwak geworden; bijna voortdurend buiten kennis....

Charles en ik zaten beiden aan 't ziekbed. De lamp hulde mijns buurmans slaapkamer in een geheimzinnig halfdonker.

Eensklaps sloeg Etienne flauw de oogen op: „Op..... open.... gor-dijn!” klonk 't uit 't bed. — Wij beiden hadden 't niet eens bemerkt, dat 't daglicht doorkwam; de stervende had 't instinctmatig gevoeld.

Ik haalde 't gordijn op en zag hoe even een trilling Charles gelaat bewoog. — Herinnerde hij zich den ochtend, dat juist hij het licht niet kon verdragen, toen ook hij zich.... te slapen wilde leggen?

Daar klonk in eens weder 't helder gekraai van den haan uit den kroegtuin, dicht bij onze kamers gelegen; en een oogenblik later 't antwoord van een, bij de Rijnsburgerpoort.

Verschrikt rigtte Charles 't hoofd op. Slechts aan één woord werd hij plotseling herinnerd: Etienne's verklaring van dat geluid en die echo: „Zie je m'n jongen! dat beteekent, dat we elkaar in 't leven noodig hebben. Noodig hebben! Etienne noodig hebben! nooit, nooit, had hij dat zoo gevoeld als nu! en nu misschien zou hij spoedig hem voor goed missen en wel bijna door eigen schuld!

„Etienne!” kreet hij angstig en wierp zich op de knieën aan 't bed. „Etienne! spreek nog eens! antwoord me nog eens; en toen haast fluisterend: „Etienne!... wat was 't geheim van je kracht?....”

De oogen openden zich nog eens, de lippen bewogen zich; maar er kwam geen geluid meer uit.

Daar verhief zich echter langzaam maar met moeite de rechterarm; de hand kwam eindelijk onder 't hoofdkussen terecht, greep iets... maar die inspanning had de laatste krachten gesloopt. Nog één liefdevolle blik op Charles, nog ééne beweging der lippen, als prevelde hij een laatste bede (stonden blik en bede welligt met elkaar in verband?) en... voordat de haan in den kroegtuin weder beantwoord was door dien in Charles' buurt, was — Etienne de Boecker, een der edelste leden van het Corps, Charles' eenige broer en mijn beste vriend ingesluimerd... voor goed... met 't hoofd op en de hand om zijn levensboek. — den Bijbel.

Etienne had niet meer gesproken, maar toch had hij geantwoord.

Als den dag van gisteren herinner ik me nog levendig welken indruk dat oogenblik op ons beide maakte.

Mij was 't, alsof me zelf 't leven ontvlood, en ik moest zwaar ademen en mij zelf vasthouden, om niet in een te zakken.

En Charles? Slechts ééne kreet uit zijn mond brak de stilte des doods af; een snerpend, hartverscheurend, mij door merg en been dringend:

„Alléén... alléén!!!”

En nu, indien ge me vraagt, welken Charles ik aantrekkelijker vond: zooals hij in zijn eerste jaar ieder boeide door zijn gunstig uiterlijk: met glinsterende oogen, vrolijken glimlach, de muts op 't ligt krullend haar; dat gelaat, waarop levenslust, onbezorgdheid en vrolijkheid zich afteekende of — zooals hij daar nu neder zat: met verwilderden

blik, de lange haren ongeregeld over zijn voorhoofd krullend, met vermagerde, al zij 't nog altijd schoone trekken, waarop nu wroeging, smart en wanhoop beurtelings door de tranen heengluurden — dan zou ik zeker voor een half jaar den eersten als liefelijker verkozen hebben, maar nu? nooit hoop ik de uitdrukking van Charles gelaat bij het lijk zijns broeders te vergeten.

Als „'n lief plaatje” was de eerste Charles aantrekkelijker; als een studiebeeld de tweede veel zinrijker.

En daarna? Er zijn belijdenissen, die 't kind slechts doet aan de schoot zijner moeder; de man aan de borst van haar die hij de zijne mag noemen; de jongeling in de hand van hem, dien hij met den naam van vriend bestempelt. — En wee! degenen, die ooit ongeoorloofd den sluijer voor dat heilige der heiligen dorst van één scheuren en een ongewijde onnoodig er in laten schouwen; hij ware niet waard ooit den buitensten voorhof van den tempel der vriendschap te zijn binnengetreden!! En daarom ook over mijn lippen geen woord van wat Charles mij toen bekende; alleen vermeld ik zijne toestemming tot 't verbreiden, van wat ik hierboven door hem ondervonden of bijgewoond schetste en toen van hem vernam — en mijn antwoord er op was? dat ik uit diens reeds verstijfde hand Etiennes voornaamste nalatenschap en laatsten raad in die van Charles overlegde.

.

Daar zat ik weer aan mijne schrijftafel, den dag na de

begrafenis, maar — niet alleen; want vóór mij lagen stapels papieren met aantekeningen, schetsen en afschriften gevuld, alles even ordelijk en duidelijk reeds door mijn overledenen vriend geschreven, geschift en gecatalogiseerd.

De voogd had mij den vorigen avond alles, wat die-s was van Etienne, gegeven met verzoek om, als een zijner beste vrienden, eens te willen uitzoeken wat ter bewaring, wat ter vernietiging goed was.

Vreemd! Ik vond in 't eerst geen brieven. Spoedig bemerkte ik echter, dat Etienne in een afzonderlijk „Brievenboek” uit elken verzonden of ontvangen brief dat had overgeschreven, wat hij belangrijk genoeg voor herlezing of herinnering achtte. De oorspronkelijke brieven had hij vernietigd. Nooit kon op die wijze iemand na zijn dood, ook al wilde hij 't, ze lezen, daar ook bij 't afschrift telkens een of ander teeken waarvan Etienne alleen wist, wien 't moest voorstellen, slechts den schrijver aanduidde. — Voor den levensbeschrijver zou 't op deze wijze zeer gemakkelijk geweest zijn zich den doode in zijn geheele leven handelend en sprekend voor te stellen; en tevens, wanneer en hoe op hem invloed was uitgeoefend door anderen. — Etienne's doel met die ordelijke en uitvoerige verzameling was natuurlijk slechts, om zelf door herlezing van belangrijke mededeelingen of vertrouwelijke bekentenissen, zoowel den persoon als de ontwikkeling der schrijvers zich voortdurend voor den geest te kunnen roepen.

Voor mij, aan wien door Charles op dringend verzoek 't Brievenboek werd afgestaan (ik maakte er zelf voor hem een afschrift van) is dit met alle bouwstoffen, van zijn boek

door hem nagelaten, Etienne's belangrijkste legaat. — Slechts één pak brieven in originali vond ik, niet groot maar zeer eigenaardig, dat ik ook aan den schrijver er van weer ter hand stelde: de eerste brief hield slechts beverige hanepootjes in — eenige brieven later slechts op een rosé stukje papier bijv.: „Etienne! je t'aime de tout mon coeur. — Ton petit frère . . .” O! kon ik ze hier allen afdrucken. — Den laatsten van het pakje schreef ik af, aan 't begin van het 3de Hoofdstuk.

Was 't vreemd, dat ik den morgen waarop ik deze treurige en toch zoo dierbare pligt van beschikking over Etienne's papieren nalatenschap vervulde (van wat hij overigens aan waarde bezat, had hij met zijne gewone nauwkeurigheid en om onnoodige kosten te voorkomen een testament gemaakt, waarbij Charles tot universeel erfgenaam werd benoemd), van zelf begon te peinzen over hem, die daarin weer voor mij herleefde?

't Was, helaas! niet voor de eerste maal dat ik een vriend mede naar zijn laatste rustplaats had gedragen, ofschoon 't meerendeel niet naar 't doodsche kerkhof hier in Leiden, — en van elk mag ik verklaren, dat niet alleen voor familie, ook voor hunne vrienden 't verlies een zware slag was en blijft; maar alleen van Etienne durfde ik er zoo beteekenisvol bij te voegen: ook voor de maatschappij, voor de wetenschap, voor zijn vaderland. — In welken kring hij later toch ware opgetreden, men zou getroffen zijn geweest door die opregtheid, die eenvoud, die belangeloosheid; en daarnaast dat innige pligtsbesef, dat gevoel van diepe verant-

woordelijkheid, die degelijke en zooveel omvattende kunde, al bleef geschiedenis en klassieke talen zijn lievelingsvak.

Nooit zou hij later als een der „standjes” aan de academie door zijne tijdgenooten genoemd zijn, maar ook nooit zou hij juist daarom zichzelf voor oningewijden als zoodanig voorgesteld hebben.

Nooit zou hij zich later op den voorgrond plaatsen; liefst zelfs zich voortdurend op den achtergrond houden, maar toch wanneer in 's Lands vergaderzaal of in vriendenkring de nood aan den man kwam of 't initiatief moest genomen worden, ieder zou Etienne, wanneer hij tegenwoordig was geweest, als den aangewezen, den eenig mogelijken persoon naar voren gedrongen hebben.

Nooit zou hij zich indringen of willen „lanceren” zooals men dat noemt, en toch ik ben er van verzekerd: wáár men hem had opgemerkt, in 't vorstelijk kabinet of schoolcommissie; in 's ministers audientiezaal of in de achterbuurt (misschien zou hij alleen hier uit eigen beweging komen), men zou spoedig instinctmatig gevoelen: dien juisten blik, die fermheid, en toch ontvankelijkheid voor teregtwijzing en raad — dat hoofd, dat karakter, moeten we aan ons trachten te verbinden ¹⁾.

Hij zou, en ziedaar een der beelden, zooals ik mij Etienne zoo graag voorstel ('t is uit zijn boek ontleend): Hij zou

¹⁾ De Duitschers hebben betere woorden er voor: „anspruchlos, absprechend” b. v. 't eerste zou Etienne zeer, 't laatste met al zijn kennis, nooit zijn. — In polemieek en discussie, waarom en waarover ook, zou Anerkennung zijn hoofdstreven zijn.

de opgeruide volkshoop, die land, stad of huis bedreigde met een zijner zinrijke verhalen, zooals hij 't slechts kon, geboeid, ja getemd hebben; en 't volgend oogenblik zou hij zijn jongsten lieveling, met de schitterende oogjes starend op 's vaders gelaat gevestigd, door 't zelfde verhaal even zeer hebben geboeid — en de zaamgeschoolde menigte zou kalm naar huis zijn gekeerd, verzekerd, dat indien een man met zulk karakter en zoo juist inzicht in hun toestand voor haar belangen beloofde te zorgen, zij gerust kon zijn; en 't kind zou aan 's vaders borst ingesluimerd zijn, voor geen rumoer of gevaar bevreesd, nu zulk een vader zou blijven waken

Meen daarom niet, dat Etiennes karakter geheel zonder gebreken was. Ik beschrijf geen ideaal, maar een persoon; ik lever geen fantasie, maar een fotografie, al mag ik ze soms wat geflatteerd hebben.

Hij had, en wie heeft ze niet? ook les défauts de ses qualités. — Zijn warm gevoel voor onpartijdigheid en wetenschappelijkheid deed soms zijn ietwat heftigen Vlaamschen aard wakker worden, en wee! indien oppervlakkigheid en verwaandheid te veel hem uittarten en eene geesseling verdienden. Zijne ironie en sarcasme deden dan niet een zoo zachte natuur vermoeden.

En aan den anderen kant deed zijn vrees voor aanmatiging, voor zelfverheffing hem overslaan tot te groote terughouding en stilzwijgendheid; maar zouden niet de geschiedenis en indrukken zijner jeugd, die gij nu kent, veel verklaren al zij 't dan niet verschonon?

Nog eene opmerking ligt mij op de lippen, omdat ze bij 't doorbladeren van Etiennes geschriften dien morgen, mij telkens voor den geest kwam en waarvan de mededeeling welligt niet overbodig is.

Al mogt 't namelijk misschien zoo schijnen, zijne laatste daad op 't sterfbed was noch eene theatrale vertooning noch was 't voorwerp er van voor Etienne een *deus ex machina*. Velen zou misschien Etienne later wat te positief christelijk zijn geweest, zooals men 't noemt; en toch, laat 't mij bekennen, juist daarom stond hij bij mij zoo hoog aangeschreven, omdat hij niet de eens heerschende mode op godsdienstig gebied van onzen leeftijd volgde, al geef ik gaarne toe, dat dit meestal uit overtuiging geschiedt; bij weinigen, gelijk bij Charles eenigzins, om interessant te schijnen.

Etienne en Charles hadden beide Multatuli's werken en waren er beiden goed in t'huis. Maar bij Charles waren ze in keurige bandjes lievelings-lectuur en Evangelie; in Etiennes Bibliotheek besloegen de „Ideeën” een plaatsje onder zijne boeken over de geschiedenis der philosophie, waar ze weer in zijn eigenaardige orde van schikken, naar gelang van dieper opvatting en grooter waarde volgens den eigenaar, niet eens eene eereplaats bekleedden.

Voor Charles bleef Multatuli 't rustpunt; voor Etienne was hij slechts een doorgangspunt. Van Charles hadden ze de geheele philosophische ontwikkeling gevormd; Etienne vond er slechts welsprekender zijne eigene eerste gedachten in en die van zoovele denkers, eeuwen geleden.

Etienne was niet bij ontkennen en vage twijfelingen ge-

bleven; hij had doorgewerkt en doorgedacht — en zijn slotsom was, dat 't zelfde Evangelie, waarvoor zijne voorouders vóór 300 jaren hun bloed hadden gestort en waarop hij het hoofd zou willen neerleggen, ook zijn kinderen tot licht, steun en troost kon strekken....

En wanneer ik nu dat alles bedacht, dan begon ik zelf te twifelen, of 't wel goed was, dat zulk een persoon zoo ontijdig was weggenomen. Waartoe kon die dood strekken, nu 't leven voor velen zoozeer van nut had kunnen zijn? .

.

't Bovenstaande was ik bezig over te schrijven en misschien zou ik nog meer beschouwingen over Etienne hier ingevlochten hebben, maar dáár klonk 't bekende klokje dat 12 uur betekende en voor mij dat van gehoorzaamheid was, daar ik dan naar B. W. moest.

Haastig verwisselde ik pantoffels met schoenen en, met dictaat en Wetboek in de hand, was ik spoedig op de Breestraat, waar ik vóór onze sociëteit in aanbouw, weder een ijverig Lid der Bouwcommissie, als gewoonlijk, druk in gesprek zag met den aannemer.

Juist kwam een der werklieden van 't gebouw, die naar huis ging om te schoften, mij om een beetje vuur vragen. Ik houd er van ook met zulk soort menschen te spreken, en begon dus:

„'t Vordert al mooi, baas!”

„Dat zal waar zijn, Meneer! maar ziet u, ik zeg ook maar altijd: 't oog van den meester maakt 't paard vet. Ik wil maar zeggen, als daar elken dag zoo'n lid van de

Commissie komt kijken, of 't vordert en of 't niet fout is, in weer en wind, met een buis of een kapjas an, dan ziet de werkman dat ook met plezier; ik heb 't graag, meneer! dat ze naar m'n werk kijken. — Daar heb je zoo'n klein meneertje, dat hierover boven die groentevrouw op de hoek van de steeg woont en dan ook nog zoo'n langere meneer, hij mot zooveel als opperman van de sterdenten vroeger geweest zijn. Ik zeg maar, meneer! dat is liefhebberij!"

't Deed me goed, wat ruwer maar even goed gemeend te hooren, wat ook mij dikwijls was opgevallen.

„Daar zeg je een waar woord, baas! maar weet je wat mij, die al van 't zelfde jaar als die „opperman" ben, toch maar spijt, zie je! dat is, dat we nooit meer onze oude, gezellige, onvergetelijke „kroeg" terug zullen zien.

„Ja, zie je, Meneer! daar fillesefeer ik ook wel 's over. En dan zeit m'n vrouw: Sjors! zeit ze, wat flessefeer je weer! maar ziet u, ik heb al heel wat gebouwtjes, nog vrij wat voornameer als de Soosjeteit, onder den voet gehaald en d'r weer andere voor in plaats gezet, maar dan zeg ik altijd maar, Meneer! alles heeft z'n tijd en al gaat zoo'n huis wat te vroeg naar den grond, je zou zoo zeggen: nog vóór z'n tijd! — dan geloof ik, dat je dan ook des te meer gevoelt, wat je aan 't afgebroken ding hadt. En als je dan maar maakt, dat je in 't nieuwe maar al die huisselijkheid en solideteit overbrengt uit 't ouwe, — zie je! kan je dan niet zeggen, dat dat ouwe gebouw al hadt jij 't wat willen behouwen, weg moest om een nieuw te krijgen, dat anders nooit was gekomen en waarin je nou alles kunt overplanten, wat je in 't ouwe zoo mooi vondt? — Kijk! meneer! dat zijn nou mijn

fillesefasies en, al spreek ik wat mooijer dan je 't van een lompe werkman verwachten zou, ik zeg maar: Sjors heeft ook z'n gevoel, en zie je! ook z'n gedachte! — Mag 't niet? Meneer!”

„Wil je 's stoppen, George!” en ik bood hem mijn tabakzak aan. — Ik besloot een volgenden keer dezen werkman weer eens aan te klampen.

't Was al over kwartier en ik kom niet gaarne te laat op 't College en ik ging dus langzaam weer naar huis terug. Was 't onnatuurlijk dat ik Sjors' filosofie over 't mischien ontijdig afgebroken huis met mijn eindoverdenking vergeleek over Etiennes dood? — en ik schreef na eenig denken als de slotregels van deze schets:

En nu, — weken, maanden, haast jaren zijn sedert Etiennes sterven verlopen.

Charles wordt niet meer genoemd onder de matadors in 't spelen, scharrelen drinken en vloeken; want in 't laatste was hij vooral ook een baas; daarentegen is hij nu al jur. Doctorandus, — en toch vreemd, niet waar? Hij is er niet minder, juist meer om gezien; want hij is er bemind, in den edelen zin des woords, en geacht bij.

En wanneer ik nu dit naga en mij te binnen breng 't laatste gesprek met Etienne aan denzelfden haard, waar ik nu dit overdenk en wat hij zeide over den geweldigen schok, die alleen Charles „een ander mensch kon maken”, dan kom ik tot deze onweersprekelijke, maar pijnlijke conclusie:

Etiennes ziekte en dood alléén kon zijn, maar was dan ook, Charles' duurzame redding. . . .

Mogten er niet veel broers — zusters, ouders, kinderen zijn, voor wie zóó hooge losprijs betaald moet worden!

Zondag avond.

Straks was Charles bij mij, de eenige vriend, wien ik deze schets geheel voorlas.

Trouwens 't was noodig; want hij had mij beloofd telkens, wanneer hij in 't geen ik omtrent den nachtelijken togt, 't gesprek met Etienne en zijne eigene gedachten had neergescheven, iets onjuist vond, 't mij te zeggen, en vindt ge dus in mijn verhaal iets natuurlijks en levendigs, dank 't dan aan Charles, lid van . . . maar ik zou indiscreet worden.

„En nu kijk, Charles!” zei ik eindelijk „ik wou zoo gaarne, dat jij 't slotwoord schreef.”

„Och je weet, Frans! ik ben geen stijlist, want 't lidmaatschap van Disputen en 't abactiaat van gezelschappen beteekent ook al zooveel niet, maar wacht eens!” . . . hij peinsde even (precies de uitdrukking van Etiennes gelaat was 't!), greep toen de pen en zei: „welnu Frans; ik wil een tipje van den sluizer opligten, waarover ge ergens (pag. 208) spreekt; leg dan dit woord op de lippen van alle Charles' en breng 't ter bemoediging aan alle Etiennes over” en — Charles de Boecker schreef met vaste hand:

Schuldbelijdenis.

L. B. Dec. 1874.

R. B. B.
